

LUNDS
UNIVERSITET
Campus Helsingborg

Institutionen för Servicemanagement

Vattenbrist, även runt Medelhavet?

"Mallorca är väl rikt, de borde ha gott om vatten egentligen"

Mikael Andersson, Pär Augustsson & Gustaf L Bjerne

Handledare:
Stefan Gösling &
Pia Valentin Rehnrona

C-uppsats VT-2006

Sammanfattning

- Titel:** Vattenbrist, även runt Medelhavet? *"Mallorca är väl rikt, de borde ha gott om vatten egentligen"*
- Utbildning:** Institutionen för Service Management, Campus Helsingborg, Lunds Universitet
- Författare:** Andersson Mikael
Augustsson Pär
L Bjerne Gustaf
- Handledare:** Gössling Stefan
Valentin Rehncrona Pia
- Frågeställning:** Är turisterna medvetna om att Mallorca lider av vattenbrist? Vilka eftergifter, för att få rätsida på vattenproblemet, kan dagens turister tänka sig?
- Syfte:** Syftet med studien är att klarlägga svenska turisternas beteende, konsumtion och kunskap gällande vattenförbrukningen under sin Medelhavsvistelse.
- Metod:** Uppsatsen bygger på trianguleringsansatsen där studiens data erhållits på tre olika sätt, teoretisk bakgrund, enkätundersökning samt djupintervjuer. Teorierna berör områden som turisternas ansvarstagande, samhälliga styrmedel samt förändringsprocesser. I empirin sammanställs huvuddragen av det som framkommit i enkätundersökningen och djupintervjuerna, för att sedan knytas samman med teorierna i analysen. Slutligen ligger analysen till grund för slutsatsen samt förslag på möjliga lösningar.
- Resultat:** I dagsläget lägger man på Mallorca ner för mycket av sin energi på att få fram mer vatten, istället borde man lägga ner tid och pengar på att få ut information om hur situationen ser ut, och vad turister kan göra för att hjälpa till. Politikerna på Mallorca, researrangörer, hotell och alla andra som tjänar pengar på turismen bör ta sitt ansvar och informera om situationen.

Innehållsförteckning

1 Inledning	4
1.2 Problemdiskussion	4
1.3 Syfte	5
1.4 Frågeställning	5
1.5 Avgränsningar	6
1.6 Disposition	6
2 Bakgrund	8
2.1 Bakgrund om färskvatten	8
2.2 Mallorca	8
2.3 Vattenbrist på Mallorca	9
2.4 Avsaltning av vatten	10
2.5 Turismens inverkan på Mallorca?	11
2.6 Vilka åtgärder vidtar man på Mallorca?	12
3 Metod	14
3.1 Inledning metod	14
3.2 Enkätundersökning	15
3.2.1 Respondenterna	15
3.2.2 Genomförandet	16
3.2.3 Sammanställandet	16
3.2.4 Presentationen	17
3.3 Djupintervjuer	17
3.3.1 Respondenterna	17
3.3.2 En kvalitativ forskningsrapport enligt Kvalessju steg	18
3.3.3 Tematisering	19
3.3.4 Planering	19
3.3.5 Intervjusituation	20
3.3.6 Utskrift	20
3.3.7 Analys	20
3.3.8 Verifiering	21
3.3.9 Rapportering	21
4 Teoretiskbakgrund	22
4.1 Styrmedel för att öka allmänhetens medvetenhet	22
4.2 Triangle of change	25
4.3 Liminalitet – En teori om turistens ansvar	26
5 Empiri	28
5.1 Vad vet turisten om Mallorca?	28
5.2 Hur informeras turisten?	30
5.3 Vilka krav har turisten på Mallorca?	32
5.4 Vilka restriktioner är turisten villig att ställa upp på?	34

5.4.1 Handduksbyten	34
5.4.2 Lakan	35
5.4.3 Trädgårdar och grönområden	35
5.4.4 Duschandet på semestern	36
5.4.5 Poolområdet	37
5.5 Restriktioner och lagar	38
5.6 Glömmer turisten ansvaret hemma under semestern?	39
6 Analys	41
6.1 Samhälleliga styrmedel för att öka medvetenheten	41
6.1.1 Information som ett styrmedel	41
6.1.2 Ekonomiska styrmedel	42
6.1.3 Lagar, regler och normer	43
6.1.4 Samhällsplanering	43
6.1.5 Summering av styrmedlen	44
6.2 Triangle of change	44
6.2.1 Regeringen - beslutsfattarna	44
6.2.2 Företagen – hotellen	45
6.2.3 Allmänheten – turisten	45
6.2.4 Summering av "Triangle of change" teorin	46
6.3 Liminalitet; en institutionaliserad lek	46
6.3.1 Liminaliteten kan ses som ett hinder för andra teorier	47
7 Avslutning	48
7.1 Slutsats	48
7.2 Förslag	49
7.2.1 Poolområden	49
7.2.2 Golfen	50
7.2.3 Information hela vägen	50
7.2.4 Krav på aktivt deltagande för turisten	50
7.3 Reflektioner och framtida forskning	51
8 Källförteckning	53
8.1 Publicerade källor:	53
8.2 Muntliga källor:	54
8.3 Elektroniska källor:	55
9 Bilagor	56
9.1 Bilaga 1 Världens vatten	56
9.2 Bilaga 2 Enkätundersökning	57
9.3 Bilaga 3 Intervjuguide	61

1 Inledning

”När jag är på semester, tänker jag inte så mycket på miljön. Semester för mig är att sola, bada, spela golf och bara ha det bra bara. Hur många gånger jag duschar bryr jag mig faktiskt inte om, men sen gillar jag inte saltvattenspooler. Semester innebär, att jag kan koppla av och glömma alla krav och måsten”¹

Ger detta citat en bild av hur semesterfirare vill ha det under sina semestrar, en begränsad tid av ansvarslöshet och avsaknad av kontroll? Hemma i vardagen är vi medvetna, vi källsorterar, tänker på elförbrukningen och tar ansvar för vår miljö. Släpper alla spärrar när vi kliver av flyget på en semesterdestination eller är vi bara omedvetna? Denna studie kommer att behandla turistdestinationen Mallorca och turistens syn på vattenförbrukning. Kommer färskvattnet att räcka till för att tillgodose turisternas krav och förväntningar eller är vi på väg mot torrlagda pooler och dammiga trädgårdar? Hur kan turisten bidra till en hållbar utveckling och är vi beredda att även under semestern ta ansvar?

1.2 Problemdiskussion

Efter inledningen bör själva problematiken stå klar för läsaren. Denna rapport kommer att ta upp den betydelse turisternas agerande får för en hållbar utveckling gällande färskvattenförbrukningen. Bristen på färskvatten är uppenbar på många ställen i världen och dagligen möter vi rubriker i tidningarna och skrämmande bilder i nyhetsprogrammen, som informerar oss om hur illa ställt det är i vissa områden. De områden, som mera frekvent uppmärksammas i dessa sammanhang, ligger mestadels på den afrikanska kontinenten och söder om Sahara. De förknippas inte bara med vattenbrist utan ses ofta som en humanitär katastrof av stora mått. Svält, fattigdom, epidemier och politisk obalans härskar. Är det bara på dessa ställen, som bristen på färskvatten är ett problem? Vad många av oss mer sällan kommer i kontakt med är hur vattensituationen ser ut på våra älskade charterdestinationer. Länder runt Medelhavet har ofta stora problem med vattenbrist i samband med de

---

¹ Intervju med Anders 2006-04-22

varma och torra sommarmånaderna. Det är tyvärr också under denna tid på året, som turisttillströmningen är som störst.²

Är våra krav på välfyllda pooler, långa duschar och gröna trädgårdar egentligen motiverade om man sätter det i relation till den ohållbara situation som råder med tanke på vattentillgången? Ett skräckscenario, som inte är orealistiskt, innebär att turisterna tillslut förstör den attraktionskraft, som en gång lockade dem.³ Vattentillgången kan vara en sådan attraktionskraft som är på nedgång på Balearerna.⁴ Där står turismen för över 60 % av BNP och turisterna som besöker öarna förväntar sig att vattentillgången skall vara både pålitlig och säker.⁵ Det finns redan tydliga bevis, som visar hur viktig denna typ av attraktionskraft kan vara. Problem med vattenförsörjningen och vattenkvalitén våren år 2000 resulterade i dålig publicitet i tysk media. Detta ledde till att antalet tyskar som besökte Mallorca minskade markant redan samma år.⁶ Då tyskar står för ungefär 30 % av den totala turismen på Mallorca, visar detta hur sårbar turismen kan vara. Detta ger en indikation på vad som skulle kunna hända, om man inte tar hotet om vattenbrist på allvar och försöker göra någonting åt det.

1.3 Syfte

Syftet med studien är att klargöra svenska turisternas beteende, konsumtion och kunskap gällande vattenförbrukningen under sin Medelhavsvistelse.

1.4 Frågeställning

- Är turisterna medvetna om att Mallorca lider av vattenbrist?
- Vilka eftergifter, för att få rätsida på vattenproblemet, kan dagens turister tänka sig?

---

² Kent, M., Newnham, R., Essex, S. (2002). s 356

³ Mastny, L. (2002). s 135

⁴ Balearerna är benämningen på ögruppen med öarna Formentera, Ibiza, Mallorca och Menorca.

⁵ Kent, M., Newnham, R., Essex, S. (2002). s 352

⁶ Ibid.

1.5 Avgränsningar

Problemet med brist på färskvatten är ett globalt fenomen, som är mångfacetterat och komplext. Att generalisera genom att anta att de förhållande som gäller på ett specifikt geografiskt område skulle vara liknande på andra regioner runt om i världen, anses av författarna vara att ta sig vatten över huvudet. Med komplexiteten i åtanke är studien avgränsad till att enbart ta hänsyn till turistdestinationen Mallorca. Valet av denna destination är gjort utifrån kriterier, som författarna tidigare utstakat. Ön har under många år haft en strid ström av turister samtidigt som vattenkonsumerande hotellkomplex, golfbanor och poolområden har ökat i antal och omfattning. Geografiskt är Mallorca en ö, som ytterligare försvårar hanteringen av färskvatten, vilket också kommer att tas upp i studien. Dessutom är man på Mallorca relativt långt fram i utvecklingen av nya metoder för anskaffning av färskvatten och väl medvetna om problematiken.⁷ Dessa förutsättningar gjorde att valet av studieobjekt föll på turistön Mallorca.

Sedermera är studien huvudsakligen inriktad på turisternas beteende, förväntningar, krav och eventuella eftergifter med hänsyn till vattenkonsumtionen. Empirin har insamlats i Sverige och således är intervjuer och enkätundersökningar gjorda på hemma plan. Vissa metoder som används för att anskaffa färskvatten presenteras, men fokus kommer att ligga på turistens konsumtion, beteende och kunskap. Varför metoder som avsaltning, import med mera kommer att tas upp är för att läsaren ska ges en inblick i hur stort problemet är i realiteten samt för att sätta turistens beteende i relation till verkligheten.

1.6 Disposition

För att ge läsaren en bättre förståelse för hur denna studie är strukturerad följer nu en disposition över hur upplägget är utformat.

Rapporten inleds med en kort sammanfattning. Efter den följer inledningen där problematiken kort berörs. Under inledningen följer rubriker, som tar upp problem-diskussion, syfte, frågeställningar samt avgränsningar. Detta för att läsaren redan från början ska förstå vilket perspektiv författarna har använt sig utav och vad som

---

⁷Kent, M., Newnham, R., Essex, S. (2002). s 352

kommer att fokuseras på i studien. Därefter är det tänkt att läsaren genom en omfattande bakgrundsbeskrivning ska ges tillräckligt med fakta om situationen för att förhoppningsvis kunna följa med i de resonemang som följer.

Metodavsnittet kommer att beskriva hur all data insamlats samt hur enkätundersökningen och djupintervjuerna utförts. Följande del av rapporten tar upp de teorier och begrepp som senare kommer att användas till att behandla den insamlade informationen och för att i slutändan frambringa ett eller flera förslag till åtgärder och om möjligt besvara frågeställningarna som ligger till grund för studien.

Empiriavsnittet kommer att behandla två olika informationsgrunder, enkätundersökningen samt djupintervjuerna. Här kommer den insamlade informationen att presenteras dels med löpande text men även genom diagram. Nästföljande avsnitt, analysen, kommer att ha sin utgång i teorin, som tidigare presenterats. Teorierna kommer att användas för att tillsammans med empirin kunna besvara de frågeställningar som undersökningen inleddes med. Slutligen kommer resultat och egna tankar att sammanställas och presenteras i avslutningen. Här delges förslag på hur problemen kan angripas. Nya uppslag till vidare forskning kommer också att introduceras.

2 Bakgrund

2.1 Bakgrund om färskvatten

Av allt vatten som finns på jorden är endast 2,5 % sötvatten. Det vill säga att av jordens 1385 984 100 km³ vatten är 97,5 % saltvatten. Av de 2,5 % som är sötvatten är det endast 0,8 % som är tillgängligt, resterande 1,7 % finns bundet i glaciärer, is i marken, vattenånga i atmosfären och biologiskt vatten i växter. Av det tillgängliga vatten finns 98,9 % i grundvattnet.⁸

Färskvatten, som är en nödvändighet för människan, blir allt sällsyntare i vissa regioner och avsaknaden blir allt mer tydlig.⁹ Detta beror till stora delar på ett ökat behov av vatten i och med att samhället moderniseras och befolkningen ökar. Globalt sett är den största vattenkonsumenten jordbruket, som tillsammans står för ungefär 70% av den totala konsumtionen.¹⁰

2.2 Mallorca

Mallorca är 3 618 kvadratkilometer stor, ön är som längst 110 kilometer lång, från Sant Elm till Cap de Formentor, och cirka 70 kilometer bred. Det bor ungefär 740 000¹¹ människor på Mallorca, varav mer än hälften bor i huvudstaden Palma. Utöver dessa bor det dessutom mellan 50 000 och 100 000 utlänningar mer eller mindre permanent på Mallorca.

Man har ett subtropiskt klimat vilket ger korta milda vintrar och varma somrar. Nederbörden är liten och varierar kraftigt mellan öns norra del och södra del. Sedan 1970-talet är turismen Mallorcas huvudsakliga inkomstkälla. Antalet besökare har gått ifrån 100 000 turister år 1950 till 6 200 000 år 1998 till hela 7 160 210 år 2003. Antalet hotellbäddar har ökat i ungefär samma takt, från 8 500 år 1950 till 283 436 år 2003.¹² Antalet svenskar som besöker ön har varierat kraftigt under åren men år

---

⁸ Se bilaga 1

⁹ Gössling, S. (2005). s 273

¹⁰ http://www.vattenportalen.se/fov_problem_torka.htm#större

¹¹ <http://www.infomallorca.org>

¹² Ibid.

2005 besökte enligt svenska luftfartsverket 114 345 svenskar Mallorca.¹³ Detta är en minskning sedan år 2003 då 142 975 svenskar besökte Mallorca.¹⁴

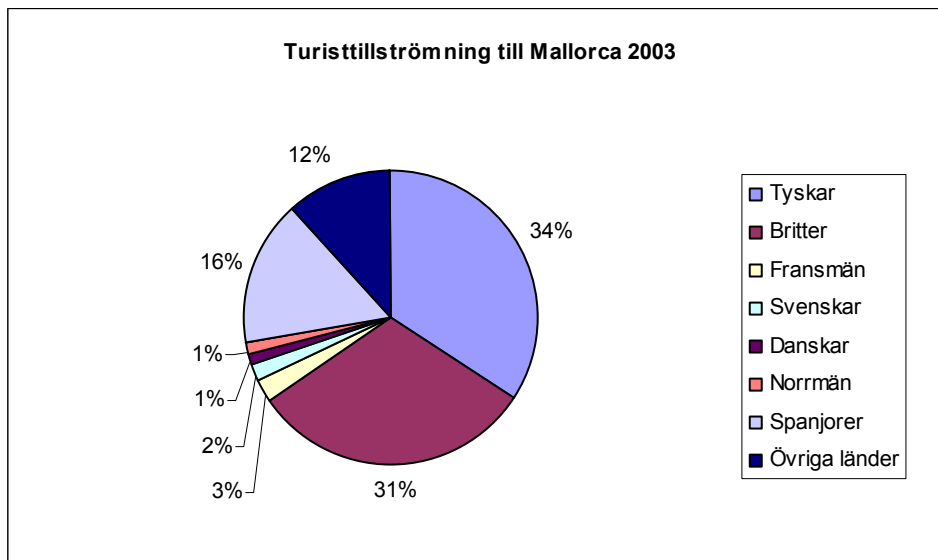

Diagram 1 Turisttillströmning till Mallorca 2003

Totalt besöktes Mallorca år 2003 av 7 160 210 turister. Den största gruppen bland turisterna är tyskarna, med 2 456 333 besökare, följt av britterna med 2 210 173 besökare och spanjorer med 1 152 890 besökare.¹⁵

2.3 Vattenbrist på Mallorca

Frågan om hur man kan skilja vatten och salt har sysselsatt Mallorca sedan 1990-talet. På Mallorca finns det nästan inga vattenkällor och man måste därför huvudsakligen lita till den nederbörd man får för att klara vattenförsörjningen. Detta leder till en nästan ständig akut brist på färskvatten.¹⁶ De cirka sju miljoner turister varje år¹⁷, som duschar två gånger om dagen för att sedan torka sig med nytvättade handdukar varje dag, innan de åker till någon av de tjugo konstbevattnade golfbanorna, gör inte problemet mindre.¹⁸ Detta samtidigt som den nödvändiga nederbörden på Mallorca minskar, från 1170 liter per kvadratmeter år 1991 till 517

¹³ http://www.lfv.se/upload/Information_till/Faktasökare/Statistik/pdf/Publ%20avr%20utr%20pax%202005.pdf

¹⁴ <http://www.infomallorca.org>

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Kent, M., Newnham, R., Essex, S. (2002). s 353

¹⁷ <http://www.infomallorca.org>

¹⁸ Hammer, E., Oliver, T. & Schauhoff, F. (1999). s 412

liter år 1993. Dessa siffror kan man jämföra med nederbörden i Helsingborg 2003 som var 611 liter per kvadratmeter.¹⁹ På Mallorca gör man ingen skillnad på dricksvatten och bruksvatten, en golfbana vattnas med samma vatten som en familj dricker ur kranen eller brunnen hemma, om familjen nu får något vatten över huvudtaget. Vattenransonering är sedan många somrar vanligt. Sommaren år 1993²⁰ hade Mallorca sådan akut brist på vatten, att man blev tvingad till att hämta dricksvatten från fastlandet med tankbåtar, vilket periodvis fortsatte fram till år 1998, då metoden övergavs då den visade sig vara ekonomiskt ohållbar.²¹ Detta gjordes samtidigt som miljoner liter vatten sipprade ut genom föråldrade rörsystem eller rann direkt ut i havet på grund av brist på ledningar.²²

År 1995 togs en anläggning i drift utanför Palma, som i huvudsak delar upp havsvatten i sina två huvudbeståndsdelar, vatten och salt. Den stora vattenreservoaren i Pont d`Inca, som Palma är helt beroende av, blir avlastad på detta sätt, men det är långt ifrån tillräckligt. Anläggningen i Palma renar varje dag 30 000 m³ saltvatten. I september år 2000 fick man ifrån regeringen i Madrid ett godkännande för ytterligare en anläggning med förslag på ännu fler anläggningar. Rent vatten är oerhört viktigt för att kunna upprätthålla turismens infrastruktur vad det gäller pooler, bevattnade trädgårdar, badrum, tvätt, golfbanor med mera.²³ Därför är en säker tillgång till färskvatten speciellt viktigt för en turistdestination som Mallorca. Det har dock visat sig att de anläggningar som finns är mycket oberäkneliga, med återkommande avbrott rapporterade i den lokala pressen. Trots överenskommelsen om nya investeringar och förutom problemen med tekniken så är framtiden för denna typ av anläggningar starkt ifrågasatt på grund av de höga energikostnaderna.²⁴

2.4 Avsaltning av vatten²⁵

Samtidigt som många länder har stora vattentillgångar, så har destillation blivit mycket viktigt för några av de industrialiserade länderna såsom USA, Italien, Spanien

---

¹⁹ <http://www.skane.se/templates/Page.aspx?id=68956>

²⁰ Hammer, E., Oliver, T. & Schauhoff, F. (1999). s 413

²¹ Kent, M., Newnham, R., Essex, S. (2002). s 358

²² Hammer, E., Oliver, T. & Schauhoff, F. (1999). s 413

²³ Gössling, S. (2005). s 273

²⁴ Kent, M., Newnham, R., Essex, S. (2002). s 361

²⁵ Carlsson, C., Cömert, L., Tornell, J. & Wijesinghe G. (2004). s 2-6

samt ett flertal mindre öar och öriken.²⁶ Det finns flera olika metoder att använda sig av vid avsaltning av havsvatten. Omvänd osmos, jonbyte och destillation vilka beskrivs helt kort här under.

Omvänd osmos är en filtreringsmetod där ett membran hindrar föroreningar från att komma igenom. På så sätt avsaltas vattnet. Omvänd osmos är en dyr process då membranen är mycket avancerade och kräver dessutom kompletterande reningstekniker. Största fördelen är att man kan filtrera bort mycket små partiklar.

Destillering av havsvatten är den vanligaste, äldsta och mest utnyttjade metoden för avsaltning av havsvatten. Genom att värma havsvatten så avskiljs saltet när vattnet avdunstar. En nackdel med metoden är att den vid storskalig dricksvattenproduktion kräver stora mängder energi och utrymme. Vid småskalig produktion kan destillering däremot vara både ekonomisk och energieffektivt.

Jonbyte bygger på att skifta ut oönskade joner i en vattenlösning mot väte-/hydroxidjoner eller andra användbara joner. Den kan emellertid inte användas på egen hand utan kräver förfiltrering, annars är risken för igenslamning stor. Men metoden har en hög flödeskapacitet och är förhållandevis billig.

2.5 Turismens inverkan på Mallorca?

I Stefan Gösslings artikel om "Tourism and water" kan man läsa att World Wide Fund for Nature (WWF) år 2001 kom med en rapport om turism och vatten. I denna kan man se, att en genomsnittlig turist i Spanien konsumerar 440 liter vatten per dag, en siffra som ökar till 880 liter om turisten nyttjar pooler och golfbanor.²⁷ Detta fenomen påskyndas också om man ser på hur turistutvecklingen ser ut på Mallorca med allt fler golfbanor och större hotell i de övre prissegmenten, som ofta har både stora poolanläggningar och grönområden.²⁸ Vidare menar Gössling, att turismen kan orsaka problem, när den koncentreras till mindre regioner med sparsam tillgång till fossila vattentillgångar, få ytliga vattenresurser med mera. Alla dessa faktorer passar

---

²⁶ Gössling, S. (2005). s 274

²⁷ Gössling, S. (2005). s 275

²⁸ Kent, M., Newnham, R., Essex, S. (2002). s 357

in på Mallorca.²⁹ Dessutom är Mallorca en ö och öar är ofta extra känsliga och har vanligtvis dåliga förutsättningar gällande vattentillgångar.³⁰ En konsekvens av detta är att 75-95 % av Mallorcas vatten tas ifrån grundvattentillgångar och problemet ligger i att tillgången utnyttjas i högre takt än den kan återskapas.³¹

2.6 Vilka åtgärder vidtar man på Mallorca?

Michael Hall talar under sin föreläsning på Campus Helsingborg den 1/4-2004 om att "Tourism is the study of rich people". Han talar om att man inom turismen studerar rika människor, rika inte bara i pengar utan även i tid. Han påstår att mindre än 15 % av jordens befolkning reser som turister.³² Eftersom det är så få som reser och på det viset utnyttjar andras miljö och natur, kan man anse att den "turist och miljöskatt" som infördes på Mallorca första april år 2003 var välgrundad. Beslutsfattarna för Balearerna hade beslutat att alla turister som reser till Mallorca och bor på hotell skulle betala denna skatt. Man betalade drygt 1 euro per natt och person. Dessa pengar skulle oavkortat gå till att skydda och bevara Mallorcas miljö och natur. Detta var egentligen ett bra sätt för att få in pengar utav dem som utnyttjar andras natur och har råd att betala för det. Denna skatt avskaffades dock i och med att Mallorca kom att styras i ny regi efter valet år 2004. Det var nog trots allt bra att den avskaffades då hela upplägget hade kraftiga brister. Några av problemen med denna turist- och miljöskatt var att den var ett tvång och att man lade över betalningen på hotellen. Varför skulle hotellen ta in denna skatt och stå och ta emot klagomål för detta av uppretade resenärer, som varken fått information om att skatten fanns och än mindre vad pengarna skulle användas till. Hotellen hade absolut inget med denna skatt att göra och många små hotell fick sätta in extra personal under kvällar och nätter, då samtliga resenärer skulle betala denna skatt i samband med incheckningen. År 2005 kom man med ett nytt projekt för att få in pengar till miljön på Mallorca. Hotellen säljer för 10 euro sälja ett "grönt kort". Av dessa 10 euro får hotellen behålla 2 euro och resterande 8 euro går förutom kostnader för marknadsföring och administration oavkortat till miljöfrämjande projekt på Mallorca. Vad man får för dessa 10 euro är olika rabatter på parker, museer, parkeringshus

---

²⁹ Gössling, S. (2005). s 273

³⁰ Gössling, S. (2003). s 1ff

³¹ Kent, M., Newnham, R., Essex, S. (2002). s 353

³² Hall, M. Tourism & mobility, föreläsning på Campus Helsingborg 010404.

och bussar. Det ingår även samt även 15 minuters fri telefontid i telefonautomaterna till sitt hemland. Detta kan vara ett bra alternativ för att få in pengar till miljön och bevaringen av Mallorca. För att lägga en extra skatt på samtliga turister, som reser till Mallorca, gör bara att en destination, som redan räknas till en av de dyraste, får ännu svårare att konkurrera med lågprisdestinationer som Turkiet och Bulgarien.

*"En multifunktionell miljö är nyckeln till framgång för en plats turismutveckling."*³³ Förväntningarna byggs till stor del upp med hjälp av turistbyråerna och researrangörernas uppmålade och förskönade broschyrer och kataloger.³⁴ Denna tes kan man enkelt bevisa genom att ställa frågor till människor i exempelvis Sverige om vad de tror om Mallorca. Ofta är svaren totalt motsägelsefulla och allmänhetens uppfattning varierar kraftigt beroende på om de besökt Mallorca eller inte. Mallorca har flera ansikten, vilket gör det svårt att skapa en attraktiv image för alla parter. Till exempel så semestrar nästan inga engelsmän i Alcudia, Cala Ratjada och Cala Millor medan det där "kryllar" av tyskar. I Magaluf och Palma Nova är det precis tvärt om, här utgör engelsmännen majoriteten. Marknadsföring gentemot engelsmän handlar nästan uteslutande om sol, bad och fest, medan man emot tyskar vill visa upp en mer kulturell och naturmedveten sida. Det skiljer en hel del på en engelsk turistbroschyr jämfört med en tysk turistbroschyr ifrån Mallorca.³⁵ Det som dock förekommer i så gott som alla turistbroschyrer är bilder och information om de många golfbanorna på ön. Här syns tydligt att golfturism är något man satsar på och att golfarna är en mycket viktig målgrupp för Mallorca. Dels för att målgruppen inte är direkt priskänslig samt för att de tillbringar mycket tid på Mallorca utanför den riktiga högsäsongen.

---

³³ Pearce, D. (1998). s 49

³⁴ Bruner, EM. (1991). s 238

³⁵ Broschyrer hämtade på turistbyrå i Palma 2006-04-25

3 Metod

Detta avsnitt kommer att beskriva de respondenter, som förekommer i såväl enkätundersökningen som djupintervjuerna. Avsnittet kommer också att ta upp de metoder, som använts för att på bästa sätt, ur författarnas synvinkel, insamla empiri och sedermera presentera denna. Kvales sju steg³⁶ för den kvalitativa forskningsrapporten kommer att användas för att uppnå en så hög kvalitet som möjligt genom hela processen med djupintervjuerna och därigenom höja validiteten för resultatet.

3.1 Inledning metod

Denna studie grundar sig framförallt på empiriskt material i form av primärdata, som erhållits genom en enkätundersökning där svenska turisters vattenkonsumtion undersökts. När enkätstudien var genomförd och sammanställd gjordes även fem djupintervjuer med syfte att komplettera enkätundersökningen i frågor som av författarna ansågs relevanta och värda att utveckla, även här undersöktes deras vattenkonsumtion. Båda dessa studier är utförda i Sverige och i enkätstudien har inte alla respondenterna besökt Mallorca. Författarnas strävan har varit att höja kvaliteten på empirin, vilket de anser sig ha gjort genom att använda sig av den teoretiska ansatsen triangulering.³⁷ Denna teori innebär att man använder ett flertal olika informationskällor, både primära och sekundära, ur olika perspektiv för att anskaffa data till en studie.³⁸ Enligt Phillimore, J. & Goodson, L. som diskuterar detta kan triangulering höja trovärdigheten för empirin. Till stöd för primärdata kommer även sekundärdata från tidigare forskning samt rena fakta att användas. Sekundärdata är insamlad genom tryckt litteratur och Internetpublicerade artiklar och hemsidor. Nedan följer en redogörelse för hur enkätaterialet, intervju- materialet samt hur sekundärdata är införskaffat och bearbetat.

---

³⁶ Kvale, S. (1997).

³⁷ Phillimore, J. & Goodson, L. (2004). s 162-163

³⁸ Thompsson, H. (2002). s 28ff

3.2 Enkätundersökning

För att erhålla ett stort informationsunderlag har 200 enkäter ifyllts och resultatet har används som grund till studien.³⁹ Enkätundersökningen har ägt rum i Sverige, till största delen i Helsingborg men även i Borås och Kristianstad. Enkäten utformades med studiens syfte och frågeställningar i åtanke och anpassades så att svaren skulle gå att använda i analys och slutsats.⁴⁰ I själva utformningen togs även hänsyn till hur frågorna ställdes, de började brett för att sedan gå djupare in på respondenternas beteende. Detta för att inte en fråga skulle kunna ge mer information till respondenten vilket i sin tur hade kunnat leda till missvisande svar längre fram. Innan den slutgiltiga versionen togs i bruk gjordes tester där tidsåtgång, oklarheter med mera kontrollerades.⁴¹

3.2.1 Respondenterna

De medverkande i enkätundersökningen är utvalda genom en slumpmässig process där urvalet är baserat på olika individer, som på grund av tillfälligheter kommit i kontakt med författarna.⁴² Det har varit allt ifrån vänner och arbetskamrater till personer som frågats på gatan. Medelåldern har visat sig vara 39 år och könsfördelningen är 56 % kvinnor och 44 % män. I diagrammet nedan kan fördelningen av ålder och kön på respondenterna utläsas.

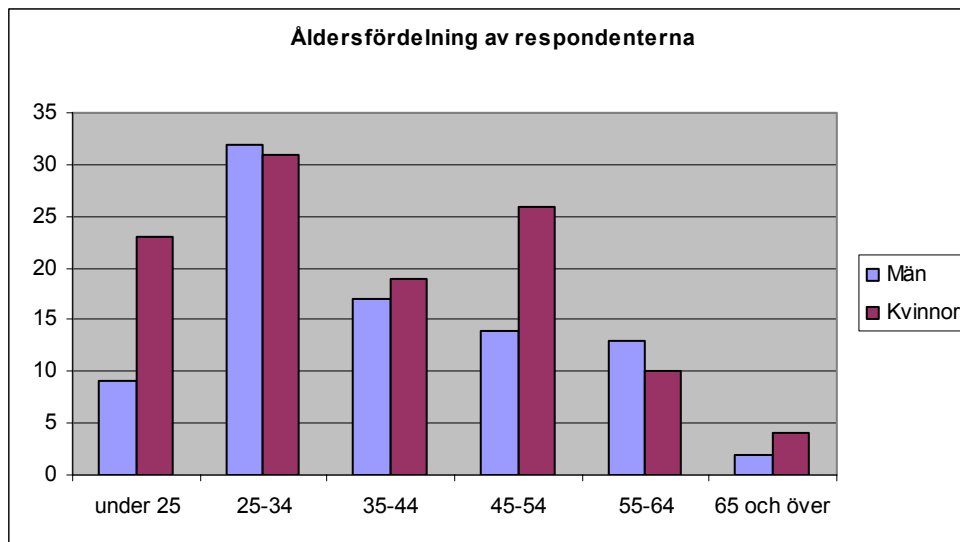
³⁹ Gössling, S. Kvantitativmetod. Föreläsning på Campus Helsingborg 30-03-06

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Ibid.

⁴² Ibid.

Diagram 2 Åldersfördelning av respondenterna i undersökningen

Nöjesresenärerna utgjorde 70 % medan affärsresenärerna 13 % och de som främst hälsar på familj och vänner 17 %. Av samtliga respondenter har 77 % besökt Mallorca.

3.2.2 Genomförandet

Alla enkäter har ifyllts tillsammans med respondenterna, detta för att undvika missförstånd och för att säkerställa kvalitén på svaren.⁴³ Ingen förhandsinformation delgavs respondenterna innan själva interaktionen utan allt de meddelades var att det skulle ta mellan 5 och 10 minuter. Respondenten gjordes medveten om att dennes medverkan vid undersökningen var helt anonym och inga namn registrerades, detta gjordes för att respondenten skulle känna sig trygg.⁴⁴ Vid tveksamheter angående tolkningar och svarsalternativ guidades respondenten in på av författarna menad rätt väg. Enbart vid de tillfällen då respondenten feltolkade frågan eller inte förstod innebörden av frågan erhöll denne någon hjälp.

3.2.3 Sammanställandet

Alla enkätsvar har kodats till ett excelldokument för att kunna användas som statistik. Som tidigare nämnts delades respondenterna upp i nöjes-, affärs- samt familje-

⁴³ Gössling, S. Kvantitativmetod. Föreläsning på Campus Helsingborg 30-03-06

⁴⁴ Ibid.

resenärer. För att säkerställa att en av dessa grupper inte påverkade resultatet på ett avvikande sätt, beräknades statistiken även enskilt per grupp. Små avvikelser noterades men författarna till studien har valt att använda sig av samtliga enkätsvar tillsammans i studien. Skillnaderna på de resultat som erhöles anses av författarna vara försumbara då avvikelserna var små. Exempelvis så var affärsresenärernas svar något mer negativa på frågan om vad respondenterna kunde tänka sig dra ner på för att minska vattenförbrukningen. Här skiljde det cirka en procent mellan affärsresenärer och nöjesresenärer när det gäller hur många som svarade att de kunde dra ner på något av alternativen.

3.2.4 Presentationen

Resultatet från enkätundersökningen presenteras i form av diagram och flytande text i empiriavsnittet. De sammanvävs med den information, som framkommit genom djupintervjuerna och författarna visar på såväl likheter där enkätresultaten bekräftas av djupintervjuerna samt tvärt om där avvikelser går att urskilja.

3.3 Djupintervjuer

För att komplettera enkätundersökningen med mer kvalitativ data har fem djupintervjuer med olika respondenter ägt rum. Intervjun följde en halvstrukturerad⁴⁵ form där temat var givet och där intervjuaren följde en skriven intervjuguide. Även olika bilder användes för att ge den intervjuade valmöjligheter gällande trädgårdar och poolområden.⁴⁶

3.3.1 Respondenterna

Deltagarna till djupintervjuerna valdes utifrån det kriteriet att de under de senaste två åren besökt Mallorca. Namnen är fiktiva för respondenternas trygghet, vilket också diskuteras senare i metodavsnittet. Intervjuerna ägde rum hemma hos de intervjuade vilka samtliga bor inom Helsingborg med omnejd. Detta kommer även beröras senare i avsnittet som handlar om intervjusituationen.

---

⁴⁵ Kvale, S. (1997). s 117

⁴⁶ Se bilaga 4

Anders är en 43 årig småbarnspappa som arbetar inom bilbranschen. Anders reser mycket både med arbetet men även privat. Nöjesresorna går framförallt till Medelhavet och Kanarieöarna. Med arbetet är det framförallt Tyskland som besöks. Han anser sig ha god insikt i vattenbristen runt om i världen men erkänner i samma mening, att han inte tar någon vidare hänsyn till det under semestern. Han är hängiven golfspelare och anser att ett par rundor under semestern är nödvändigt.

Anna är 57 år och arbetar sedan många år inom vården i en chefsposition. Resvan och besöker Mallorca åtminstone vartannat år. Vet enligt sig själv ingenting om miljö eller vattenförbrukning.

Emma är en student, 27 år gammal och läser till sjuksköterska. Har varit ute och backpackat under längre perioder och anser sig vara mycket berest. Intresserad av flora och ekologi.

Maria är en 33 årig tvåbarnsmor som för tillfället är mammaledig. Hon anser sig vara en van resenär och gör två till tre resor om året. Destinationerna brukar vara runt Medelhavet men även på senare tid Sydostasien. Maria anser sig vara väl insatt i problematiken som turismen kan åstadkomma, men detta till trots ser hon sig som relativt dålig på att ta hänsyn under semestern.

Peter har nyligen kommit hem från en weekendresa på Mallorca. Han är 31 år gammal, egenföretagare och mångsysslare. Resorna blir många och går framförallt till storstäder och solsemestrar vid Medelhavet. Peter anser sig vara dåligt insatt i problematiken gällande vattenbristen men annars intresserad av miljön. Golf är något han sysslat med under en längre tid och tillgången till golfbanor är viktigt, när valet av semesterort diskuteras.

3.3.2 En kvalitativ forskningsrapport enligt Kvalets sju steg⁴⁷

I detta avsnitt kommer läsaren att guidas genom de sju givna stegen som Kvale har utformat för att uppfylla kriterierna för den kvalitativa forskningsrapporten.

---

⁴⁷ Kvale, S. (1997).

Anledningen till att Kvales sju steg användes är att metoden passar bra in till djupintervjuerna samt att den borgar för ett hållbart upplägg.

3.3.3 Tematisering

Utifrån informationen, som erhöles genom enkätundersökningen anpassades djupintervjuerna så att de skulle gå djupare in på områden där inte enkätundersökningen räckte till. Det togs hänsyn till de frågeställningar som studien grundar sig i, samt studiens syfte. Utifrån detta framkom vilka svar som var eftersträvansvärda och vilka frågor som skulle ge dessa svar.⁴⁸

3.3.4 Planering

När vilka fakta studien behövde var klara, började utformningen av intervjuguiden och planeringen av hur intervjuerna skulle genomföras. För att få en bredd på materialet bestämdes att fem olika individer skulle intervjuas, vidare beslutades det att intervjuerna skulle utföras enskilt.⁴⁹ För att underlätta⁵⁰ för intervjuaren och möjliggöra en bättre registrering av den ickeverbala kommunikationen⁵¹ planerades även att intervjun skulle tas upp på band samt att ytterligare en person från undersökningsteamet skulle närvara. Vidare bestämdes det också att intervjupersonerna skulle anonymiseras⁵² i redovisningsmaterialet, då detta enligt Kvale bidrar till en bekväm situation för den intervjuade.

Urvalet av intervjupersoner gjordes med tanke på att de besökt Mallorca under de senaste två åren och inte tidigare har gjort enkätundersökningen. Att de tidigare inte ska ha gjort enkätundersökningen är för att intervjupersonerna inte ska ha haft möjlighet att sätta sig in i ämnet utan att svaren ska vara spontana och ärliga.

---

⁴⁸ Kvale, S. (1997). s 91-95

⁴⁹ Kvale, S. (1997). s 97

⁵⁰ Kvale, S. (1997). s 147-149

⁵¹ Usunier, J-C. (2000). s 422-426

⁵² Kvale, S. (1997). s 234-237

3.3.5 Intervjusituation

Intervjuerna ägde rum i hemmet hos den intervjuade vilket bidrog till en lättsam stämning och själva intervjun kan mer liknas vid en konversation än en egentlig intervju. Något som också möjliggjorde spontana inlägg och vida resonemang var bildvisningen och den dynamiskt utformade intervjuguiden.⁵³

3.3.6 Utskrift

De intervjuer som gjorts har varat mellan 39 minuter och 72 minuter. Bandupptagningarna var totalt sett på knappt fem timmar. Transkriberingstiden för detta uppskattades av författarna med stöd av Kvales teorier till att ta minst 30 timmar.⁵⁴ Istället för en fullständig transkribering föll valet på att enbart transkribera valda delar, framförallt för att kunna använda materialet i analysen och empirin men även för att kunna använda citat.

3.3.7 Analys

För att materialet från djupintervjuerna skulle bli användbart för studien har författarna använt sig av analysmetoderna meningskoncentrering⁵⁵ och sedermera kategoriserat informationen efter meningskategorisering.⁵⁶ Genom dessa metoder har, för studien, oviktig information sållats bort och väsentlig information frilagts. För att öka trovärdigheten, och för att säkerställa att ingen information av vikt förbises, har analysen utförts av två personer parallellt för att sedan sammanställas och jämföras.⁵⁷ Trots denna åtgärd föreligger möjligheten att andra forskare hade valt att analysera informationen på annorlunda sätt, vilket läsaren bör vara medveten om.

---

⁵³ Kvale, S. (1997). s 234-237

⁵⁴ Kvale, S. (1997). s 155

⁵⁵ Kvale, S. (1997). s 175-178

⁵⁶ Kvale, S. (1997). s 178-180

⁵⁷ Kvale, S. (1997). s 188-189

3.3.8 Verifiering

För att uppnå en så hög validitet som möjligt och tillgodose kraven för en kvalitativ forskningsrapport, har processen med djupintervjuerna följt Kvales sju steg och stor hänsyn har tagits till att hålla en hög kvalitet genom alla stegen.⁵⁸

Den metod, som använts, är analytisk generalisering. Detta innebär att informationen från djupintervjuerna får anses representera undersökningens målgrupp, i detta fall de svenska turisterna.⁵⁹ Djupintervjuerna är tänkta att användas som komplement till enkätundersökningen för att genom en kvalitativ undersökning höja reliabiliteten för hela studien. Före och under interaktionen med intervjupersonen har också hänsyn tagits till reliabiliteten, inga ledande frågor eller i förväg givna ämnen eller frågeställningar har givits, förutom frågan om de besökt Mallorca och i så fall när.⁶⁰ Som tidigare nämnts har intervjupersonen fått förklarat för sig att deras medverkan är anonym och att fiktiva namn kommer att användas.⁶¹

3.3.9 Rapportering

Resultatet från djupintervjuerna kommer att återges i löpande text tillsammans med resultatet från enkätundersökningen i studiens empiriavsnitt. Där författarna anser det vara lämpligt kommer vissa teser och tankar att belysas med citat hämtade från djupintervjuerna. I dessa fall har författarna tagit sig friheten att använda de citat de anser vara bäst lämpade och återgivit dem i skriftspråklig form.⁶² För att ge läsaren en tydlig röd tråd genom studien har empiridelen skrivits med analysen i åtanke.⁶³ Enbart information som författarna anser vara relevant för studien kommer att rapporteras. Läsaren bör vara medveten om att andra forskare kunde ha använt informationen annorlunda.

---

⁵⁸ Kvale, S. (1997). s 213-214

⁵⁹ Kvale, S. (1997). s 209-212

⁶⁰ Kvale, S. (1997). s 213

⁶¹ Kvale, S. (1997). s 234-237

⁶² Kvale, S. (1997). s 241

⁶³ Kvale, S. (1997). s 232

4 Teoretiskbakgrund

Teorierna, som används i studien, kommer från litteraturstudier och även om de inte direkt tar upp vattenförbrukningen, anser författarna att dessa teorier mycket väl går att applicera i undersökningen då de behandlar beteendefrågor. Olika teorier om beteende och liminalitet kommer att användas för att ge läsaren en bred insikt i hur turisten reagerar och om möjligt kan påverkas.

4.1 Styrmedel för att öka allmänhetens medvetenhet

Anna-Lisa Lindén hävdar i sin bok *Allmänhetens Miljöpåverkan* att det inte alltid är så lätt att få allmänheten att ändra på sina vanor och beteenden.⁶⁴ Detta konstateras även i en rapport av Liza Mastny, där hon menar att turister från industriländerna gärna tar med sig sin höga konsumtionsnivå till semesterdestinationen.⁶⁵ Vidare visar Lindén på att människors beteenden och uppfattningar skiljer sig väsentligt åt beroende på deras uppväxt och bakgrund, det vill säga deras demografiska bakgrund. Allt från geografisk härkomst till social standard och utbildningsnivå präglar folks uppfattningar och i sin tur deras handlingsmönster.⁶⁶ Lindén ger exempel på fyra olika beprövade metoder, som innefattar *informations- och kunskapsspridning*⁶⁷, där man strävar efter att få upp den breda massans medvetenhet om ett specifikt ämne. *Ekonomiska styrmedel*⁶⁸ såsom skatter eller subventioner samt *lagar, normer och regler*⁶⁹ exempelvis förbud och begränsningar, som är mer påtvingande åtgärder till förändring. Även *fysiska planeringar*,⁷⁰ som ständigt påminner människor i vardagen gör det mer långvarig och hållbart inför framtiden. Med rätt kombination av dessa förändringar har man goda möjligheter att få en större omgivning att anpassa sig till ett mer hållbart beteendemönster på lång sikt, menar Lindén.

---

⁶⁴ Lindén, AL. (2001). s 55

⁶⁵ Mastny, L. (2002). s 132

⁶⁶ Lindén, AL. (2001). s 21-40

⁶⁷ Lindén, AL. (2001). s 54-55

⁶⁸ Lindén, AL. (2001). s 54-56

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ Lindén, AL. (2001). s 54 & 57

Lindéns modell över samhälliga styrmedel⁷¹

Samhällelig åtgärd	Förändringsintention	Ändringspotential
Information	frivillighet	långsam
Ekonomiska styrmedel	påskyndande	katalyserande
Lagar/normer/regler	tvingande	omedelbar
Samhällsplanering	påminna/upprepa	tillvänjning

Figur 1 Lindéns modell över samhälliga styrmedel

Vidare menar Lindén att informations- och kunskapsspridning är en mycket viktig och grundläggande bit, om man vill påverka eller ändra på allmänhetens uppfattningar och beteenden. Om de inte kan förstå bakgrunden och anledningen till varför de behöver ändra sitt handlande, så har de mycket svårt att acceptera detta. Det kan ofta bli en långdragen process där det är mycket information som ska gå in och bearbetas för att till sist accepteras. (Tolkas av författarna som olika faser vilka mottagarna går igenom) Något som Lindén trycker på vid denna typ av informationsspridning är att budskapet ska vara tydligt och lättförståeligt för mottagaren, detta för att denne ska intressera sig för budskapet. Om informationen är otydlig och komplicerad orkar mottagaren inte ägna tid för att sätta sig in i problematiken.⁷² Lindén menar att det bör finnas tydliga exempel på konsekvenser och mål, där man kan se vilken nytta det gör att ta till sig av informationen. Allmänhetens villighet att ta till sig av denna typ av information brukar överlag vara positiv. Detta till trots menar Lindén att steget från att ändra sina uppfattningar och värderingar till att ändra sitt vardagliga beteende kan vara ganska stort. Även om mottagaren snabbt ändrar sina uppfattningar så är det inte lätt att implementera dessa i de vardagliga aktiviteterna, som trots allt påverkar samhället till slut.⁷³ Det är då de andra metoderna som ekonomiska styrmedel och regler kan behövas som hjälp på traven.

Ekonomiska styrmedel kan ofta fungera som en katalysator till ett ändrat beteende.⁷⁴ Vidare menar Lindén att det finns två olika typer av ekonomiska styrmedel, positiva

⁷¹ Lindén, AL. (2001). s 54

⁷² Lindén, AL. (2001). s 55

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Lindén, AL. (2001). s 55-56

förändringar som subventioner och återbäring, och negativa förändringar som exempelvis skatter och avgifter. De positiva styrmedlen gynnar dem som anpassar sig till de förändringarna, som man strävar efter. Det kan vara olika rabatter eller subventioner, som till exempel gratis parkering om du väljer att köra med en miljöbil, eller mer konkret återbäring när du väljer att panta returflaskor.⁷⁵ Sådana styrmedel verkar uppskattas mera frekvent av samhället och mottagarna anstränger sig mer då de ser att det finns en möjlighet att även tjäna ekonomiskt på att anpassa sig.⁷⁶ De negativa styrmedlen är ofta mer påtvingande och inte lika populära runt om i samhället. Det kan vara olika typer av miljöskatter eller punktskatter och avgifter, såsom det till exempel fungerar i Sverige med bränsleskatten. Detta leder till att man tvingas dra ner på exempelvis bilkörandet och försöker hitta olika sätt att komma runt dessa avgifter.⁷⁷ Med denna *"negativa metod"* behöver de inte ta sitt ansvar på samma vis och ändra sina inställningar för att tjäna på det hela, utan det blir mer en bestraffning som inte ses som något positivt.

Lagar, regler och normer har en mer direkt påverkan på människor där de ofta mer eller mindre tvingas till att anpassa sig till de gällande reglerna. Detta ger en snabb förändring på individers beteendemönster, då de inte har så mycket att välja på. Lindén menar att där finns en tendens till att personer försöker hitta olika luckor för att kunna komma runt sådana regleringar. Att bli tvingad eller begränsad till ett visst handlande kan upplevas som enerverade eller kränkande för många. Därmed är det viktigt att de redan innan är informerade och upplysta om de bakomliggande orsakerna till införandet av de nya reglerna. Detta för att man ska ha lättare för att ta till sig budskapet och inte se det som något negativt.⁷⁸

Fysisk planering eller samhällsplanering är fysiska åtgärder ute i samhället som ska underlätta för eller styra folk till att ändra sitt invanda beteende.⁷⁹ Dagens samhälle är fyllt av olika fysiska barriärer eller styrmedel, som med ett gemensamt namn kan benämnas artefakter.⁸⁰ Många av dessa artefakter är till för att försvåra för allmänheten att följa sina gamla vanor och leda dem till ett förändrat beteende.

---

⁷⁵ Lindén, AL. (2001). s 56

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ Ibid.

⁷⁸ Ibid.

⁷⁹ Lindén, AL. (2001). s 57

⁸⁰ Eldh, C. ANT. Föreläsning på Campus Helsingborg 10-11-05

Exempel på sådana artefakter kan vara vägbulor eller andra hinder som är störande moment i trafiken och får många att välja andra vägar för att undvika dessa.⁸¹ Det finns även många artefakter som är till för att underlätta människors vardagliga rutiner och på så sätt ändra deras beteende. Exempel på positiva artefakter kan vara underlättande åtgärder gällande kollektivtrafik, till exempel fler och bättre busshållplatser. En god samhällsplanering, som underlättar för individer att anpassa sig efter de uppmaningar, ekonomiska styrmedel och restriktioner som tagits fram, utgör goda möjligheter till en hållbar förändring.

4.2 Triangle of change

I den omfattande rapporten "I will if you will" av Sustainable Consumption Roundtable diskuteras det kring hur man ska driva samhället mot en mer hållbar utveckling. I rapporten framgår det att mindre än en tredjedel har hört talas om begreppet hållbar utveckling och ännu färre är bekanta med innebörden av begreppet.⁸² Vidare menar man att allmänheten är villig att ta sitt ansvar och anpassa sitt beteende och vanor på ett sätt, som skulle främja en hållbar utveckling. Dock är de inte beredda att ta på sig hela ansvaret själva, utan menar på att de tar sin del av ansvaret såvida regeringen och företagen tar på sig sin del av ansvaret.⁸³ I rapporten redogörs om en modell som kallas för "Triangle of change", vilken bygger på ett samarbete mellan regeringen, företagen och allmänheten där de alla utgör vars ett hörn av triangeln. Med denna teori vill de påvisa att alla måste ta sin del av ansvaret och börja arbeta gemensamt mot en hållbar utveckling. Det räcker inte att en eller två parter tar sitt ansvar utan alla måste vara delaktiga för att man ska nå upp till målen.⁸⁴

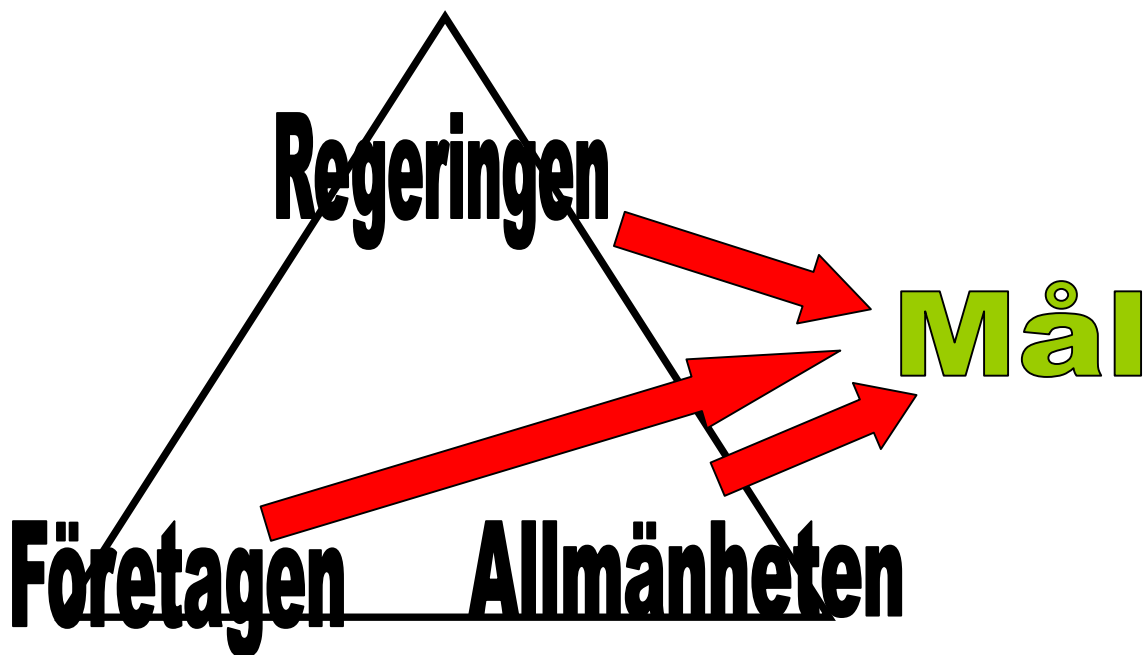
---

⁸¹ Lindén, AL. (2001). s 57

⁸² <http://www.sd-commission.org>

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Ibid.

Figur 2 Triangle of change⁸⁵

4.3 Liminalitet – En teori om turistens ansvar

Antropologen Victor Turner har diskuterat runt begreppet liminala aktiviteter eller livsmiljöer, vilka han beskriver som gränsöverskridande miljöer, som skapas när en person står mitt emellan två olika livsmiljöer, utan att helt höra hemma i någon utav dem.⁸⁶ Han menar att turisterna träder in i en form av antistruktur. Med begreppet antistruktur menar Turner att det inte råder några fastställda normer, regler och att tillståndet är gränsöverskridande i största allmänhet.⁸⁷

Om man ser det ur en turists perspektiv så träder de in i en liminal livsmiljö, när de ger sig ut på en resa. Turisten står på en tröskel (ordet "limen" kommer ifrån latin och betyder "tröskel")⁸⁸ mitt emellan sin vardagliga livsmiljö, med dess normer och värderingar, och resmålets livsmiljö där det råder andra normer samt värderingar att rätta sig efter.⁸⁹ Då turistresan är under en kortare och bestämd period, är det lätt att inte ta ställning till vilken sida man ska tillhöra. Istället skapar man en liminal

⁸⁵ Egen tolkning och översättning, från rapporten "I will If you will", på <http://www.sd-commission.org>

⁸⁶ Andersson Cederholm, E. (1999). s 17-20

⁸⁷ Ibid.

⁸⁸ Andersson Cederholm, E. (1999). s 18

⁸⁹ Gyimóthy, S. & Mykletun R.J. (2002). s 176

gränsszon utan direkt social tillhörighet och givna normer. Resenärerna kan ses som socialt döda under denna period.⁹⁰

Är turistresan en del av vardagen med dess tillhörande värderingar och ansvar eller övergår den till en institutionaliserad lek? Andersson Cederholm diskuterar i sin avhandling om huruvida man kan tolka turistresan som en institutionaliserad lek. Hon menar att under leken råder en allmän spontanitet och frihet där man är öppen för de flesta förslag och lockelser. Men även leken har vissa bestämda regler så som fysisk plats och hur länge den ska pågå, med utsatt början och på förhand givet slut. Detta gör att turistresan ses som något tillfälligt och extraordinärt som skapar ett tydligt avbrott i vardagen. I lekens avslappnade sfär känns det på något sätt mer tillåtet att skapa en distans till vardagen och förtränga dess förhållningsregler och begränsningar. Även om många kan känna att de kommer lokalbefolkningen mycket nära och vill ta del av deras ansvar, så blir det ofta halvhjärtat, då de känner att det endast är under en begränsad period.⁹¹ Gyimothy & Mykletun menar att enbart nuet existerar för individen, som glömmer bort kulturella -, tekniska - och moraliska krav där individen strävar efter en enkelhet under "*leken*".⁹² Detta torde innebära att individen åsidosätter regler, normer och moral under exempelvis en charterresa. (Författarnas tolkning)

---

⁹⁰ Andersson Cederholm, E. (1999). s 17-20

⁹¹ Andersson Cederholm, E. (1999). s 196

⁹² Gyimóthy, S. & Mykletun R.J. (2002). s 175

5 Empiri

Nedan kommer de fakta som insamlats genom enkätundersökningen och djupintervjuerna att presenteras. Presentationen kommer att ske i form av löpande text med stöd i citat från djupintervjuerna och statistik från enkätundersökningen. För att erhålla en mer lättöverskådlig struktur, kommer empirin att delas upp under rubrikerna, "Vad vet turisten om Mallorca?", "Hur informeras turisten?", "Vilka krav har turisten på Mallorca?", "Vilka restriktioner är turisten villiga att ställa upp på?" , "Restriktioner och lagar" och "Glömmer turisten ansvaret hemma under semestern?".

5.1 Vad vet turisten om Mallorca?

"Jag har varit på Mallorca säkert tio gånger, men jag hade ingen aning om att det är brist på vatten"⁹³ Detta citat från en av djupintervjuerna verkar vara talande för många av de resenärer som besökt Mallorca.

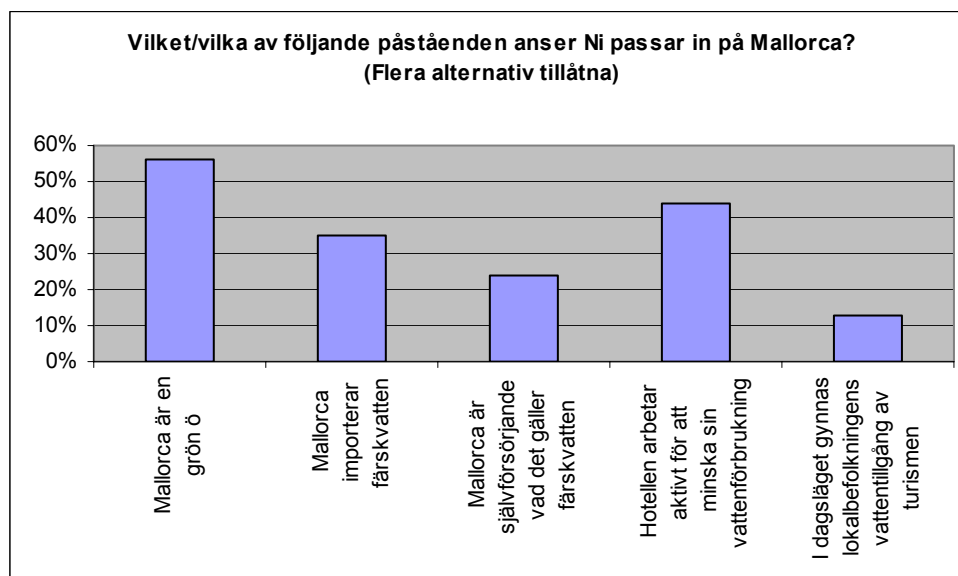

Diagram 3 Turistens syn på Mallorca

Som synes ovan anser majoriteten av de tillfrågade i enkätundersökningen att påståendet "Mallorca är en grön ö" stämmer väl in och närmare 25 % tror att Mallorca är självförsörjande gällande färskvattnet. Det är också många, 50 %, som på frågan

⁹³ Intervju med Anna 2006-04-24

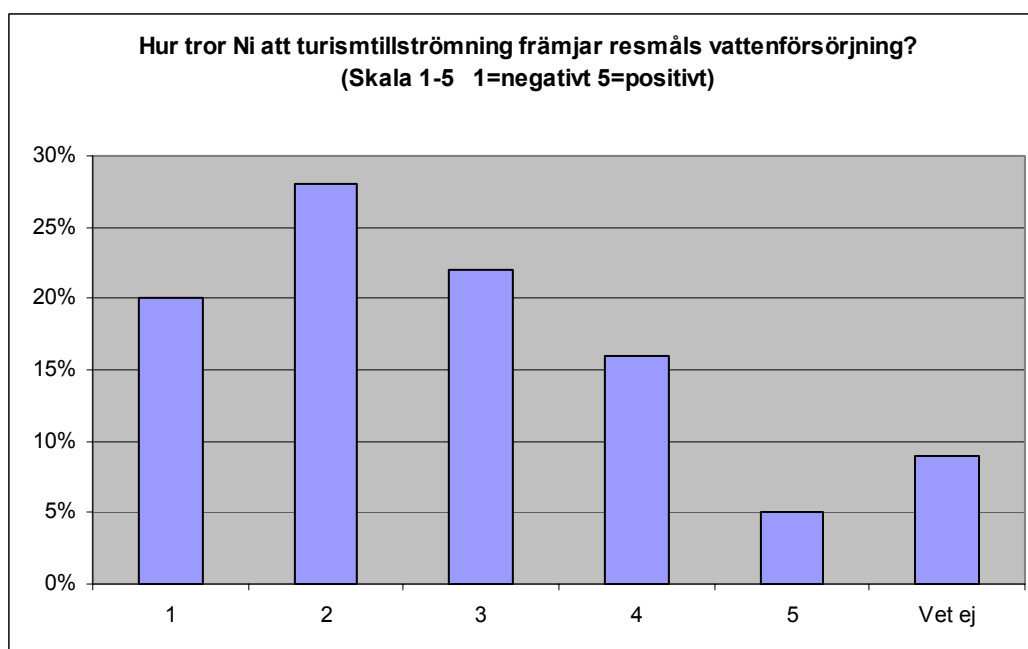
om vilka länder som de tror har vattenbrist⁹⁴, inte tar med Mallorca bland svaren. Länder som Kenya, 89 % och Thailand, 52 % fanns däremot representerade bland svaren av en stor majoritet. Vad detta kan bero på är inte säkerställt men under djupintervjuerna framkom ett par olika teser. *"U-länder har ju ofta problem med det mesta så visst tror jag att det är större vattenbrist i Afrika än vad det är på Mallorca, Mallorca är väl rikt, de borde ha gott om vatten egentligen"*.⁹⁵ Är det likställt att fattigdom per automatik innebär brist på färskvatten? Det tycks nästan vara den gängse uppfattningen både när det gäller enkätundersökningen och djupintervjuerna. Vidare framkom det under djupintervjuerna att länder inom Europa inte tros ha problem med vattenförsörjningen. Tre av de fem intervjupersonerna har svårt att tänka sig att vattenbrist kan vara ett problem inom Europas gränser. *"nej det låter faktiskt osannolikt att vi i västvärlden skulle ha problem med det (läs. vattenförsörjning) det hör man aldrig något om. Afrika däremot vet man ju att dom har problem med torra och svält"*.⁹⁶ Övriga två intervjupersoner tror att tillgången på färskvatten kan vara begränsad, men anser sig båda vara dåligt insatta i ämnet. Enligt enkätundersökningen är det också en stor del av de tillfrågade, som bedömer att turismen gynnar vattenförsörjningen på en destination som, synes i diagrammet nedan.

---

⁹⁴ Bilaga enkätundersökning

⁹⁵ Intervju med Emma 2006-04-22

⁹⁶ Intervju med Anna 2006-04-24

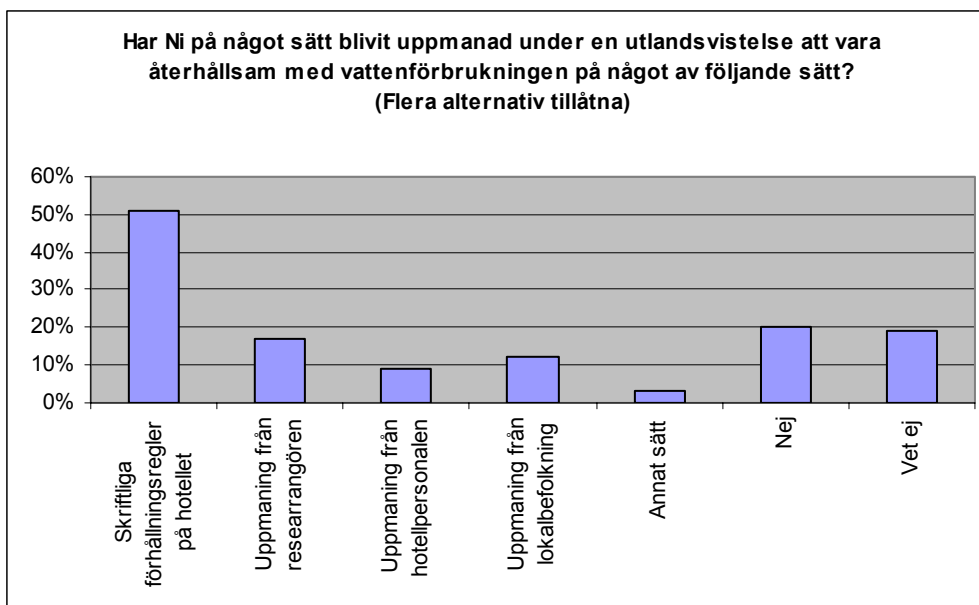
Diagram 4 Turistens uppfattning om deras påverkan på vattenförsörjningen

5.2 Hur informeras turisten?

”Om jag blev uppmanad, nej det tror jag inte, inte vad jag kommer ihåg i alla fall, eller kanske där brukar nog sitta någon lapp på toaletten, eller?”⁹⁷ Under djupintervjuerna diskuterades vilka uppmaningar de intervjuade fått under sin tid på Mallorca. Samtliga kom efter en stunds funderade fram till att de alla stött på någon form av uppmaning att vara återhållsamma med vattnet, främst genom tryckt material placerat i hotellrummet. En av de fem hade även muntligen blivit uppmanad av hotellpersonalen att tänka på vattenförbrukningen. *”Jo vänta, när vi checkade in berättade den svenska receptionisten att det var problem med vattentillgången och bad oss ta det lugnt med duschandet”⁹⁸* I enkätundersökningen kan samma tendens skönjas där drygt 60 % på något sätt har blivit informerade om att tänka på vattenförbrukningen. Det vanligaste sättet är utan tvekan skriftlig uppmaning på hotellet följt av uppmaning från hotellpersonal och researrangör. Resultatet från enkätundersökningen redovisas nedan.

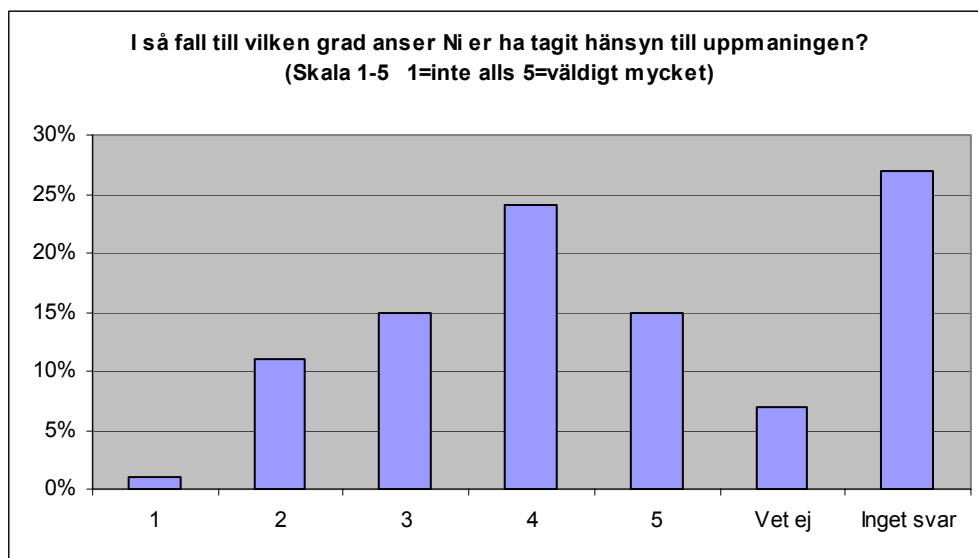
⁹⁷ Intervju med Peter 2006-04-24

⁹⁸ Intervju med Maria 2006-04-24

Diagram 5 Turisternas mottagna uppmaningar gällande vattenförbrukningen

Enkätundersökningen visar också på att uppmaningarna ger ett någorlunda bra resultat och minskar besökarnas vattenkonsumtion, vilket kan utläsas ur diagrammet nedan.

Diagram 6 Till vilken grad har turisterna tagit hänsyn till uppmaningarna

Värt att understryka med resultaten från denna fråga är att andelen av respondenterna, som inte givit något svar uteslutande består av respondenter, som inte upplevt att de tagit del av någon uppmaning. Dessa resultat motsägs till viss del

av djupintervjuerna där inte någon anser sig följa uppmaningarna mer än till en uppskattad trea på en femgradig skala. *"Ärligt så brydde jag mig inte så mycket, jag var ju på semester och då är inte vattenförbrukningen det jag tänker mest på. Tyvärr får jag nog sätta en etta eller max tvåa."* Detta citat från Anna sammanfattar ganska bra samtliga intervjupersoners åsikt angående hur de ser på efterlevandet av uppmaningar. Särskilt framkommer det att den tryckta informationen på hotellrummet inte har samma verkan som den muntliga. Intervjupersonerna är alla övertygade om att mänsklig interaktion är klart effektivast, följt av media så som TV och resebroschyrer. Anders sammanfattar det såhär: *"Nä, men en lapp på hotellet betyder nog inte så mycket för mig faktiskt, helt klart hade jag lyssnat mer på reseledaren eller hotellpersonalen"*

Även den mänskliga interaktionen påverkar turisterna på olika sätt, någon ur lokalbefolkningen har betydligt större inverkan än till exempel reseledaren eller hotellpersonalen. På en direkt fråga hur intervjupersonerna skulle påverkas av olika muntliga uppmaningar från lokalbefolkning respektive personal från en resebyrå och hotellpersonal kan svaren sammanfattas med Emmas konstaterande.

"Helt klart litar jag mest på lokalbefolkningen, på något sätt känns det som om man är hemma hos dom och då gör man ju som dom säger. Sen får det nog bli hotellpersonalen, dom är ju faktiskt också lokalbefolkning egentligen. Guiderna är säkert bra, men jag litar inte lika mycket på dem."

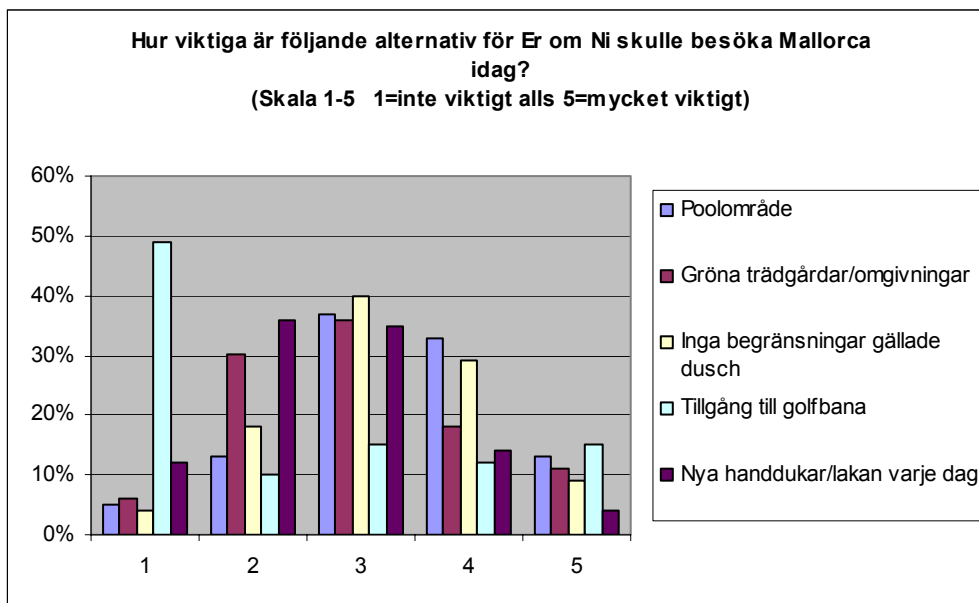
5.3 Vilka krav har turisten på Mallorca?

*"Vad jag kräver? Tja sol, strand hm slippa jobba, kan man säga så?"*⁹⁹ Känslan av ledighet verkar vara det största "kravet", som de medverkande under djupintervjuerna har. Samtliga fem hävdar att flykten från alla måsten i vardagen är det viktigaste under ledigheten, vilket vidare kommer att belysas längre fram i studien. Andra krav som kommer fram under intervjuerna är känslan av lyx och välfärd. Alla intervjupersoner nämner någon gång under samtalen att semestern ska innebära något utöver vardagen eller som Maria uttryckte sig. *"Jag vill slippa laga mat och diska, bara kunna ligga kvar i sängen på morgonen och dra mig och bara njuta och*

---

⁹⁹ Intervju med Anna 2006-04-24

känna mig upppassad helt enkelt. Och slippa bädda det är viktigt.” Enkätundersökningen berörde ämnet med en fråga som tog upp hur viktiga vissa ingredienser är för respondenterna för en resa till Mallorca, resultatet följer nedan.

Diagram 7 Turistens förväntningar på Mallorca

Den fråga, som hade störst extremvärden, var frågan som berörde golfbanor. Här bestod svarsalternativen framförallt av ett eller fem vilket var motsatsen till övriga frågor, där de flesta svaren fanns i mellanspannet. Detta bekräftas vid djupintervjuerna där två av de medverkande ansåg att just golfbanor var ett av de viktigaste skälen vid val av semesterort medan övriga tre, som inte spelade golf, ansåg att det inte betydde något alls. Både Anders och Peter påpekade dock under intervjuerna att de tyckte priserna för att spela golf på Mallorca hade stigit allt för mycket de sista åren. *”750 spänn för en runda på Poniente¹⁰⁰, kommer ihåg när det kostade 300 och man tyckte det var dyrt!”¹⁰¹*

Under nästföljande två avsnitt kommer restriktioner och lagar att tas upp men det berördes något även under diskussionen om krav. *”Det känns lite som om man kan göra som man vill ingen bryr sig direkt. Det blir nästan lite som en fristad, där man kan göra som man vill utan att behöva ta ansvar för allt. Den känslan, eller friheten är*

¹⁰⁰ Golfbana som ligger på södra Mallorca.

¹⁰¹ Intervju med Anders 2006-04-22

riktigt viktig för mig.” Så uttryckte sig Anders på frågan om vad som var viktigt för honom under en utlandsresa och övriga respondenter var inne på samma spår.

5.4 Vilka restriktioner är turisten villig att ställa upp på?

”Tja visst kan jag tänka mig att använda handduken fler gånger och nya lakan var natt är inget måste”¹⁰² Enkätundersökningen visar på att turister i hög utsträckning är villiga att bidra till en sänkning av vattenkonsumtionen. Nedan följer resultatet på frågan ur enkäten, som tar upp olika eftergifter för besökarna. Respondenterna kunde välja flera olika svarsalternativ.

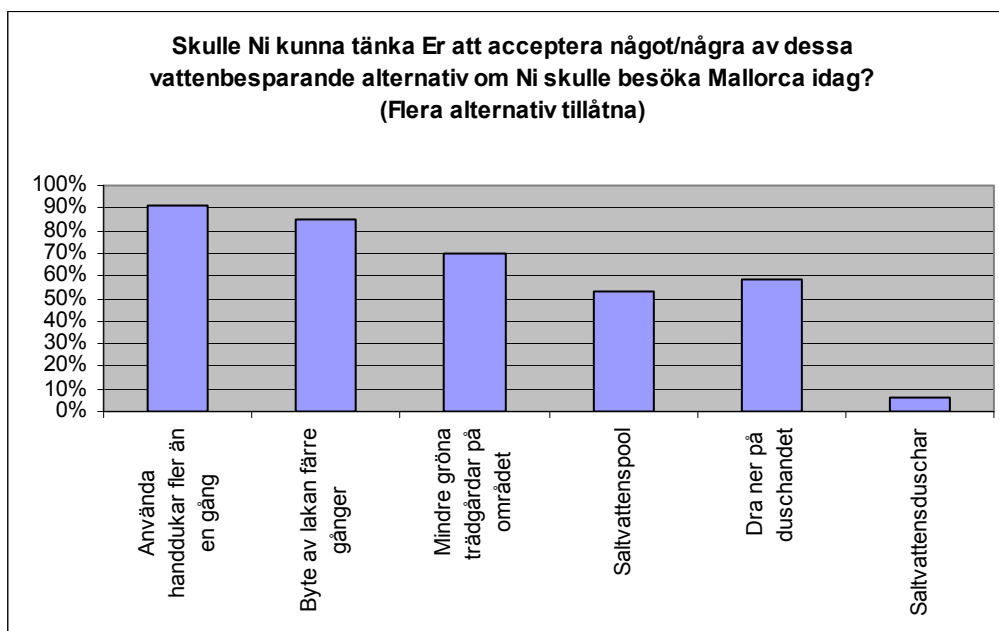

Diagram 8 Vattenbesparande alternativ som turisterna kan tänka sig

Dessa resultat får till stor del stöd ifrån djupintervjuerna, vilket kommer att tas upp nedan uppdelat på olika rubriker.

5.4.1 Handduksbyten

Djupintervjuerna bekräftar enkätundersökningen, där samtliga intervjuade var överens om att de kunde tänka sig använda handduken betydligt fler gånger. ”Jo men klart! Hemma använder man ju samma handduk minst en vecka så varför skulle

¹⁰² Intervju med Emma 2006-04-22

*jag inte kunna göra det där också?” Annas uttalande är utmärkande för samtliga intervjuade med undantag för Maria som förvisso kan tänka sig färre byten men samtidigt menar att det känns bra med *”lite lyx under semestern”*. Svaren på frågan hur ofta de ansåg att ett handduksbyte var på sin plats varierade från var tredje dag till var femte dag men med reservation för att kunna byta oftare vid behov.*

5.4.2 Lakan

”haha hemma byter jag ju knappt varannan vecka så varför skulle jag behöva det oftare på semestern?”¹⁰³ För majoriteten av de intervjuade kommer byte av lakan långt ner på kravlistan. Tre av de fem tillfrågade menar att ett byte i veckan är fullt tillräckligt, medan de övriga två tycker att två byten i veckan hade varit lagom. Peter kommer även med ett förslag under intervjun, som han anser vara en lösning som passar de flesta. *”Kan man inte använda en sådan grej man hänger på ytterdörren, när man tycker det är dags att byta lakan?”*

5.4.3 Trädgårdar och grönområden

De flesta från intervjuerna är positiva till att minska de olika grönområdena och trädgårdarna som finns till för turisterna. Emma däremot kan inte tänka sig mindre gröna trädgårdar. *”Nej blommor och grönt har alltid lockat mig, det vill jag faktiskt ha kvar. Poolen däremot får dom gärna göra mindre och fylla med saltvatten.”* Under bildvisningen vid intervjuerna ändrade sig dock Emma och kunde mycket väl tänka sig något av de mer vattensnåla alternativen. *”Jo det är klart att det hade fungerat med vackra stensättningar (läs. istället för gräs och långa rabatter), bara det finns grönska och blommor så skulle jag nog klara mig.”* En av de andra intervju-personerna, Peter, har svårt att bestämma sig. Till en början menar han att grönområden och trädgårdar inte har någon som helst betydelse men efter att ha bläddrat i en resekatolog under intervjun ändrar han sig. *”Hm det är nog trots allt ganska viktigt, bilderna hade ju inte varit lika lockande utan allt det gröna, nä stryk ettan och sätt en trea istället.”* Övriga tre respondenter står även efter bläddrande i resekatologerna fast vid att grönområden och trädgårdar är något som inte spelar så stor roll. Ingen vill ta bort inslaget av grönska helt men kan mycket väl tänka sig

---

¹⁰³ Intervju med Anders 2006-04-22

andra alternativ i form av kaktusträdgårdar, stenläggningar med mera. *”Jag reagerade faktiskt på varför hotellområdet skulle se ut som en djungel, när det var öken och sand överallt annars, kändes riktigt dumt, det hade varit fräckare med kaktusar och sand.”* Detta citat är hämtat från intervjun med Peter, där han reflekterar över en av sina resor till Egypten.

5.4.4 Duschandet på semestern

”Ska jag vara ärlig är en lång dusch efter en dag på stranden bland det bästa som finns.” Nästan drömmande konstaterar Peter att duschen är viktig under semestern men i nästa andetag erkänner han dock att han visst hade kunnat tänka sig minska på duschandet. *”Klart att jag hade tänkt mig för och kortat ner på duschen om jag vetat att det var ont om vatten. Förra gången jag var på Mallorca var jag mer förbannad för att trycket var så lågt.”* Duschen är ett känsligt ämne, vilket även till viss del visas i enkätundersökningen där 58 % av respondenterna kunde tänka sig att minska sina duschar. De som medverkade i djupintervjuerna var alla överens om att de kunde minska sin tid i duschen men samtidigt var de samstämmiga om att duschen är viktig. När förslaget att reglera duschandet från exempelvis hotellet genom att enbart ha tryck tillräckligt för att tillåta duschar under vissa tider på dygnet reagerade alla de intervjuade starkt negativt. Marias kommentar är talande även för övriga medverkande.

”Men herre gud inte kan dom väl göra så? Det hade ju varit helt sjukt att behöva lägga upp sin semester efter när man kan duscha! Vill jag ta en dusch så måste jag ju kunna det. Jag menar mina barn skitar ner sig i tid och otid, jag måste ju ha möjlighet att duscha dem?”

Somliga deltagare var mer moderata i sin syn men kunde ändå inte tänka sig någon form av yttre reglering.

”Nej för min del hade det nog inte fungerat, jag tror nog att det hade varit bättre att informera turisterna. Som jag sa innan, hade jag bara vetat om

*problemen så hade jag nog automatiskt dragit ner på duschandet, stängt kranen när jag borstar tänderna med mera.*¹⁰⁴

Detta med att informera turisterna dök upp ett flertal gånger just under diskussionen om duschandet.

5.4.5 Poolområdet

Poolen är ett ämne som skapar skilda meningar. I enkäten togs det bara upp huruvida respondenterna kunde tänka sig saltvatten i poolen medan intervjupersonerna fick berätta om själva poolområdet, storlek, djup med mera. Meningarna var vitt skilda och medan någon kunde tänka sig välja bort poolen helt, ville någon annan snarare utöka poolfaciliteterna. *"Själv bryr jag mig inte så mycket om poolen, eller jag skulle nog inte vilja vara utan den heller men för barnens skull tycker jag poolen är jätteviktig, den behöver kanske inte vara så djup men gärna väldigt stor"* Vidare svarar Maria på frågan om det går bra med saltvatten. *"Saltvatten, nej då kan man ju lika bra ta havet, det är ju därför man har poolen, man slipper allt kliande"* Emma däremot ser inte några problem med saltvatten i poolen. *"Är det inte saltvatten i många pooler redan, mig spelar det i alla fall ingen roll"* Motsatsen till Maria är Peter som inte bryr sig om poolen över huvudtaget. *"När jag åker till Medelhavet gör jag ju inte det för att bada i en pool! Jag vet att den är viktig för många men själv har jag nog inte doppat mig i en pool på många år, jag är nog en typisk strandmänniska."* En sak är alla medverkande överens om gällande poolen, ett hotell på en destination som Mallorca måste ha en pool för att kunna konkurrera med andra hotell. Småbarnspappan Anders tror också att pool är något som alla barnfamiljer vill ha. *"Jag tycker i alla fall att det är väldigt skönt med poolen just för barnens skull, det är så lätt att ha koll på dem där och jag slipper vara med i havet hela tiden för att ha koll på dem"*

---

¹⁰⁴ Intervju med Peter 2006-04-24

5.5 Restriktioner och lagar

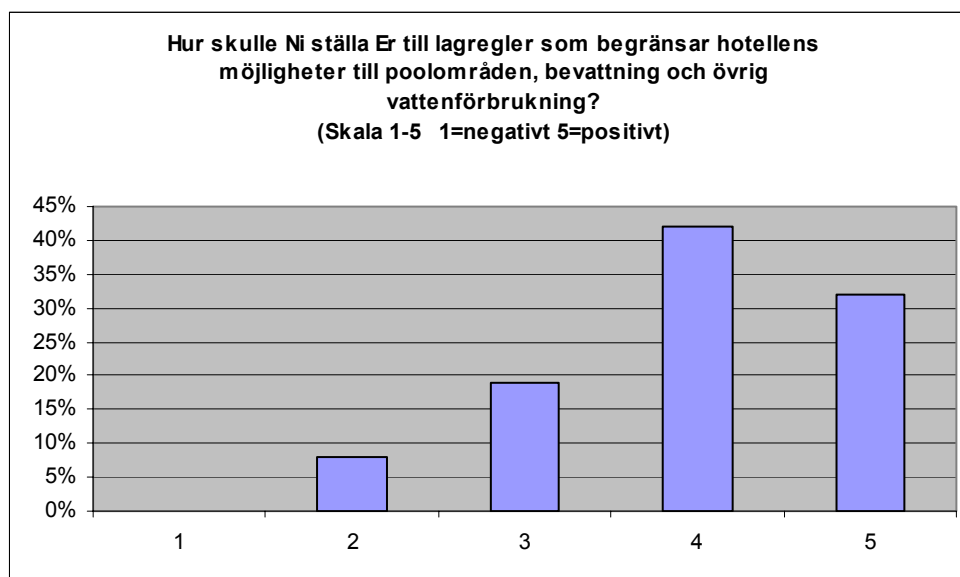

Diagram 9 Turistens uppfattningar angående eventuella lagregler

Tveksamheten mot lagar och restriktioner var utbredd bland de medverkande vid djupintervjuerna, vilket till viss del motsäger resultatet av enkätundersökningen där, som synes ovan, majoriteten var positiva till någon form av yttre reglering. *"Jag vet faktisk inte vad jag tycker om det, ska det verkligen behövas? Men det är klart fungerar det inte som det är nu så måste man väl göra någonting"*.¹⁰⁵ Det övergripande intrycket från intervjuerna tycks vara att det inte är en önskad utveckling med fler lagar och restriktioner, men så länge turisterna inte direkt märker av dem verkar det gå bra. *"Jag kan förstå om hotell och sånt behöver kontrolleras men jag själv vill inte känna mig pressad eller som en brottsling för att jag duschade två gånger på en dag."*¹⁰⁶ Än en gång kommer det fram hur viktig informationen gentemot turisterna verkar vara. På en fråga om hur man kan gå tillväga istället för att lagstadga så nämner fyra av deltagarna själva att information är det som hade känts bäst för dem. *"Vi är ju inte dumma bara för att vi är turister, om jag vet hur det ligger till är det klart att jag bryr mig"*¹⁰⁷ När frågan kommer upp om att enbart sätta restriktioner för hotellen är dock alla respondenterna mer positiva, så länge

¹⁰⁵ Intervju med Peter 2006-04-24

¹⁰⁶ Intervju med Emma 2006-04-22

¹⁰⁷ Intervju med Peter 2006-04-24

semestern får fortlöpa utan tydliga regleringar gör det inget om utbyggnader av hotell med mera regleras.

5.6 Glömmer turisten ansvaret hemma under semestern?

Lämnar man allt ansvar i hemlandet och byter om till en mer avslappnad attityd där regler, restriktioner och ansvar inte längre har någon inverkan på individen? Utifrån ett vattenkonsumtionsperspektiv tyder enkätundersökningen på att så är fallet vilket redovisas i diagrammet nedan. Närmare 65 % av respondenterna har inte alls tänkt på vattenförbrukningen eller bara väldigt lite. Värt att lägga märke till angående diagrammet är att 4 % ej visste och att de 22 % som inte besökt ön är borträknade.

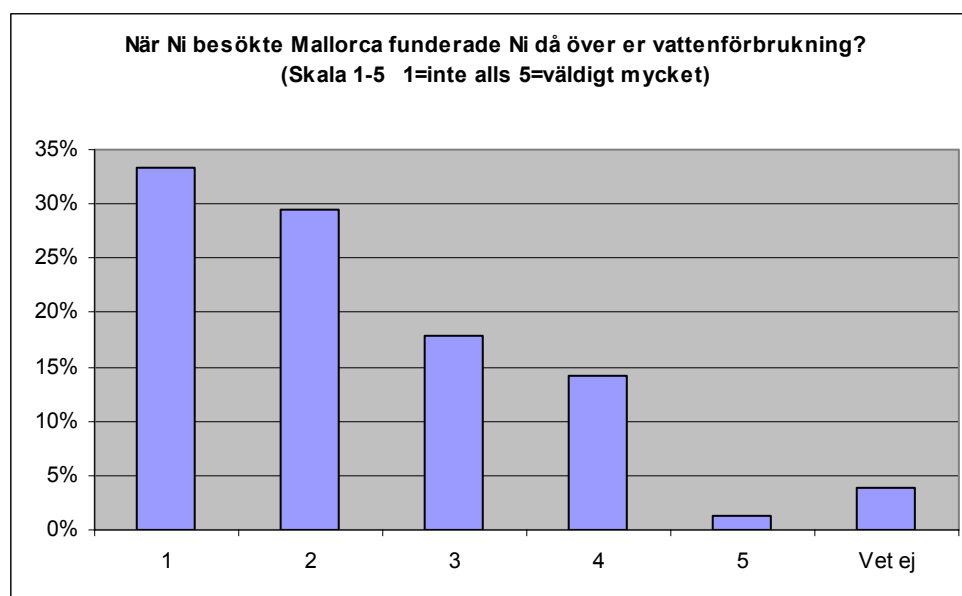

Diagram 10 Funderar turisten över sin vattenförbrukning när de besöker Mallorca?

Enkätresultaten och djupintervjuerna pekar ibland till viss del åt helt skilda håll, intervjupersonerna anser sig vara mer medvetna om vattenförbrukningen när de är hemma än på semestern. *"Jag vet inte riktigt fast under semestern brukar jag inte tänka på sådant, hemma kostar det ju så då måste man tänka."* Anna vidareutvecklar sitt resonemang och kommer själv in på beteendet under semestern. *"uså nu låter jag hemsk men huvudsaken är ju att vattnet räcker till mig, fast jag vet ju att man inte ska tänka så"*

Emma jämför sin senaste resa till Mallorca med sina tidigare långresor. *”Jag tänkte nog helt annorlunda när jag var i Australien och Sydamerika, där levde man ju med människorna. Charter är ju bara sol och massa fest, klart att jag inte funderar så mycket då.”* På en direkt fråga om hon tänkte på vattenförbrukningen när hon senast var på Mallorca rynkar Emma på pannan och skakar på huvudet. *”Fast i Australien var jag tvungen, där jag jobbade fick vi pumpa upp vattnet själva så då blev det korta duschar”* säger Emma med ett leende. Samtliga respondenter från djupintervjuerna menar under konversationen angående vattenförbrukningen under semestern att de sällan eller aldrig tänker på vattenkonsumtionen om ingen uppmanar dem.

6 Analys

I denna del av studien kommer det empiriska materialet att med hjälp av teorier och bakgrundsinformation att behandlas. För att läsaren ska finna presentationen så lättöverskådlig som möjligt kommer analysavsnittet att delas upp och empirin kommer att behandlas utifrån de tre olika huvudteorier som tidigare nämnts, "Samhälleliga styrmedel för att öka medvetenhet", "Triangle of change" och "Liminalitet; en institutionaliserad lek".

6.1 Samhälleliga styrmedel för att öka medvetenheten

Som belysts i bakgrunden är man på Mallorca väl medveten om problematiken kring vattentillgången. Man har provat olika alternativ och styrmedel men egentligen utan någon direkt verkan om man ser till empirin. De fyra olika styrmedlen kommer att delas upp för att läsaren lättare ska kunna se hur man på Mallorca arbetar, med att förändra turistens beteende, för att skapa medvetenhet och genom den få bättre hållbarhet gällande vattenförbrukningen. Slutligen kommer en kort sammanfattning att summera det som har konstaterats, för att knyta ihop hur de olika styrmedlen används och kan användas.

6.1.1 Information som ett styrmedel

Trots undersökningar och klara bevis på att vattenförbrukningen är långt större än tillgången så har informationen gentemot turisterna varit relativt tunn. I denna studie har det framkommit hur lite besökarna egentligen vet om ön. Enligt Lindén är det en långvarig process, där informationen ska absorberas och bearbetas för att till sist kunna accepteras. Kan det vara så att man är mitt uppe i processen men än så länge har turisterna inte nått acceptansfasen? Detta skulle i så fall kunna förklara en del av undersökningens resultat, framförallt då det under djupintervjuerna framkom att en stor andel av respondenterna på något sätt blivit uppmanade till återhållsamhet. Uppmaningarna till trots så visar även empirin på att de inte följs speciellt väl. Det verkar snarare som om en genomsnittsturist har absorberat själva informationen men fortfarande inte kunnat implementera kunskapen till sitt beteende. Lindén hävdar att information måste vara enkel att ta till sig för mottagaren, medan undersökningen

snarare visar på att en direkt och mänsklig uppmaning verkar nå mottagaren bättre än till exempel en skriftlig. Beror detta på att människan är lat och inte lägger någon vikt vid det skrivna ordet eller beror det på respekt för det talade ordet och i sin tur medmänniskorna. Ser man till djupintervjuerna tycks det vara en blandning mellan dessa två teser. Den tryckta affischen, som finns på många hotellrum, verkar majoriteten av respondenterna mer eller mindre ha glömt bort och har svårt att erinra sig om innehållet i. Däremot tycks de respondenter, som har fått muntliga uppmaningar, komma ihåg dessa väl och anser sig ha tagit hänsyn till budskapet. Problem med information som styrmedel är att det är frivilligt att implementera kunskapen och därmed skapas en långsam process.

6.1.2 Ekonomiska styrmedel

Denna typ av styrmedel menar Lindén fungerar som katalysatorer för att kunskapen ska implementeras i beteendet. Ekonomiska styrmedel kan snabba på processen då mottagarna gynnas ekonomiskt av att agera på ett "rätt" sätt. På Mallorca började man med att använda en typ av negativa ekonomiska styrmedel i form av en miljöskatt, som togs ut vid incheckningen på hotellen. Intäkterna gick förvisso oavkortat till miljöprojekt på ön men skapade problem för hotellen och upplevdes negativt av turisterna. Detta gjorde att en turistdestination, som redan hade ett högt prisläge, blev ännu dyrare ur turistens perspektiv. Att denna metod upplevdes på ett negativt sätt kan, om man ser till Lindéns teorier, bero på bristande information och för lite kunskap hos mottagaren, i detta fall turisten.

Vid regimskiftet på Mallorca bytte man ut den negativa metoden till en positiv, denna gång i form av det "gröna kortet". Denna frivilliga metod ger även turisten en personlig vinning av att hjälpa till. Metaforen till Postkodsmiljonären är slående. Insatserna går till välgörenhet och bidragsgivaren erhåller en vinstchans.¹⁰⁸ I fallet med det gröna kortet är bidragsgivaren till och med garanterad ett mervärde om alla rabatterna skulle utnyttjas. Den positiva, ekonomiska uppmaningen gör att mottagaren anstränger sig mer till att bidra.

---

¹⁰⁸ <http://www.tv4.se/tavlaovinn/postkodmiljonaren>

6.1.3 Lagar, regler och normer

Under bakgrundsinformationen i denna studie framkommer det inte om det finns några lagar eller regler, som direkt styr turistens beteende. Däremot har fokus legat på turistens uppfattningar om hur regler och lagar hade fungerat som styrmedel. Enligt Lindén fungerar dessa tvingande styrmedel snabbt och effektivt även om de ofta inte uppskattas av den styrda parten. Lindén menar att man måste informera den reglerade individen för att denne ska acceptera lagarna eller reglerna, detta för att förebygga risken för olydnad genom att hitta kryphål med mera. Bred informations-spridning kan också underlätta för de drabbade, då de vet varför man infört restriktioner eller förbud. Av enkätundersökningen att döma så var en bred majoritet av respondenterna för ett införande av lagar och restriktioner som berörde hotellen och deras vattenförbrukning. Beror denna positiva inställning på att turisterna inte direkt påverkas av lagarna? Under djupintervjuerna däremot var tongången en annan och fler lagar och restriktioner var inte något man önskade. Skillnaden var dock att frågan som ställdes till respondenten i djupintervjun var mera direkt och handlade om en reglering av turisterna istället för hotellen. I likhet med enkätresultaten var dock respondenterna i djupintervjuerna mer positiva till en reglering på hotellnivå. Det tycks råda en allmän uppfattning att vattenbesparande restriktioner är positivt så länge semestern kan fortlöpa som vanligt. Om man jämför med Lindéns kriterier för hur man ska implementera lagar tillsammans med kunskapshöjande åtgärder så är Mallorca ännu inte redo för lagar som begränsar turisterna i vardagen. I värsta fall kan vattenförbrukningen ses som en av de attraktionskrafter som turisterna kräver. Om attraktionskraften försämras tappar Mallorca sin ställning bland turisterna som mycket väl kan komma att välja andra destinationer för sin semester.

6.1.4 Samhällsplanering

Enligt Lindéns definition på samhällsplanering som styrmedel, menar hon att det är något som per automatik ändrar beteendet hos den styrde. Även när det gäller denna form av styrmedel måste man ta hänsyn till att inte attraktionskraften försämras. Denna variant av styrmedel verkar inte heller vara något man på Mallorca direkt använder sig av medvetet, men ur empirin går det att utläsa en del. Där framgår det att inte många kan tänka sig saltvattensduschar. Hade man detta till trots infört denna typ av vattenbesparande åtgärd är risken uppenbar att turisterna hade blivit besvikna

och i värsta fall valt andra destinationer. Enligt Lindén bör styrmedlet samhällsplanering verka positivt för den styrda parten för att det ska vara effektivt. Under djupintervjuerna kom till och med en av respondenterna med ett förslag till en form av samhällsplanering. Förslaget gick ut på att införa en rutin där turisten använder någon form av signal för att meddela hotellet att handduksbyte eller lakansbyte var nödvändigt. Detta tyder på att turister redan till viss del är vana vid denna form av styrmedel, det borde i sådana fall betyda att attraktionskraften inte skulle försämrats trots att man sparar in på vattenförbrukningen. Denna rutin är kanske inte direkt ny utan en vidareutveckling av den form av samhällsplanering som finns och antas vara allmänt vedertagen "att handduken läggs på golvet, när den boende anser det vara dags att byta".

6.1.5 Summering av styrmedlen

Med en utgångspunkt i Lindéns teorier om styrmedel ser det inte ut som om man på Mallorca direkt försöker använda dessa för att minska vattenförbrukningen. Ur empirin går det att dra slutsatsen att turisten inte är omöjlig att påverka men att hänsyn måste tas så att inte attraktionskraften går förlorad. Om man ser alla styrmedlen tillsammans som en process, verkar man på Mallorca fortfarande befinna sig i informationsfasen. Turisterna tycks befinna sig någonstans mellan absorptionsfasen och acceptansfasen, vilket enligt Lindén inte är optimalt för att aktivt kunna arbeta med de andra styrmedlen.

6.2 Triangle of change

Nedan följer en analys med utgång i teorin om "Triangle of change". För att få en lättöverskådlig struktur kommer de tre olika parterna i triangeln att analyseras var för sig för att sedan knytas samman.

6.2.1 Regeringen - beslutsfattarna

Med utgång i denna teori så bör beslutsfattarna på Mallorca föregå med gott exempel för att allmänheten, i studiens fall turisten, ska följa efter. Hur det ser ut på beslutsfattarnas nivå har inte lagts någon större fokus på i denna studie men vissa aspekter har tagits upp. Man satsar stora pengar på avsaltningsanläggningar och har

även under en tid arbetat med att importera färskvatten från fastlandet. Dessa ansträngningar borde enligt teorin "Triangle of change" påverka de andra målgrupperna positivt men samtidigt så förspilldes miljontals liter vatten på grund av föråldrade rörsystem. Beslutfattarna har dock vid andra tillfällen tagit sitt ansvar när det gäller att rätta till fel. Den miljöskatt man införde, som ställde till problem för hotellen och skapade ont blod hos turisterna, ersattes med det "gröna kortet". Denna åtgärd underlättade för hotellen och gav dem dessutom en alternativ inkomst medan turisterna genom en god gärning fick ett upplevt mervärde.

6.2.2 Företagen – hotellen

Denna grupp borde vara den som kan påverka turisterna starkast och mest direkt, deras handlingar inverkar oavkortat på turisternas beteende. En stor nackdel för denne aktör är konkurrenssituationen inom gruppen. Tävlan om turisternas pengar är stenhård och på Mallorca tycks företagen välja att konkurrera med vattenkonsumerande medel så som pooler, gröna trädgårdar med mera. Detta borde kunna leda till motsatt effekt, om man ser till teorin. Så länge alla aktörer drar mot samma mål, är de beredda att ta sitt ansvar, men om en av grupperna istället går åt motsatt håll borde det ju då också kunna påverka de andra grupperna negativt? Kan det vara så att turisterna förvisso är beredda att göra eftergifter gällande vattenförbrukningen men istället för att uppmanas till detta ges fel signaler om att vattentillgången är god? Detta skulle i så fall kunna härledas till en del resultat i empirin, exempelvis att Mallorca är en grön ö eller att det inte skulle råda vattenbrist på ön. Dock var det ett resultat som talade för hotellen, 44 % av respondenterna svarade att de trodde hotellen arbetade aktivt för att minska sin vattenförbrukning.

6.2.3 Allmänheten – turisterna

Turisterna har varit den grupp som denna studie framförallt fokuserat på och nedan analyseras hur turisternas ansvarskänsla påverkas beroende på de andra aktörerna. Enligt "Triangle of change" teorin är det viktigt för turisterna att de övriga parterna tydligt jobbar mot samma mål för att turisterna ska känna sig motiverade att följa efter. I empirin framkommer det att många av respondenterna tappat ansvarskänslan när de är på semester, de upplever bland annat hotellet som något extraordinärt och

som en frizon. Kan hotellens lyx och bekymmersfria värld avhända turisten ansvaret? Som nämndes tidigare verkar det inte som om hotellen på Mallorca använder sig av en hållbar vattenkonsumtion som en konkurrensfördel utan snarare tvärt om. Man stoltserar med stora poolområden och gröna trädgårdar för att vinna turisternas gunst. Dessa faktorer motarbetar syftet med teorin och kan bidra till att turisten inte blir motiverad. Något som dock talar för såväl hotellen som beslutsfattarna är "det gröna kortet". Här syns tydligt att hotellen tar sitt ansvar, åtminstone utåt. Risken finns dock att de enbart ser till den extra inkomsten. Ur turistens perspektiv borde detta ansvar från hotellen och beslutsfattarna ses som en sporre. Vidare framgår det i empirin att turisterna tycks anse att muntliga uppmaningar är ett tecken på engagemang och leder ofta till att uppmaningarna blir hörsammade. Däremot verkar de skriftliga uppmaningarna uppfattas som klichéartade och upplevs mer som något som finns bara för sakens skull, utan någon egentlig mening från sändaren av budskapet. Något som kan tyckas vara långsökt men trots allt nämnvärt är att respondenterna överlag är positivt inställda till lagregleringar som läggs på hotellen. Kan detta vara en form av kollektivt ansvar då lagarna indirekt även påverkar turisten?

6.2.4 Summering av "Triangle of change" teorin

Genom en analys av denna teori framkommer det en del skilda resultat. Det verkar som om turisterna är beredda att ta sitt ansvar, och att de till viss mån redan gör så. Trots det skulle, ur ett teoretiskt perspektiv, hotellen och beslutsfattarna kunna accelerera beteendeförändringen hos turisterna. Detta kan enkelt utföras genom att arbeta aktivt gentemot turisten. Till exempel genom att sprida information, upplysa om den rådande vattenbristen, samt ge förslag på enkla saker, som var och en kan göra för att dra ner på vattenförbrukningen. Vissa delar i studien tyder på att det redan förekommer någon form av kollektivt ansvar medan andra delar indikerar att man ännu inte uppnått detta.

6.3 Liminalitet; en institutionaliserad lek

Liminalitetsbegreppet var från början en osäker ansats men med stöd i empirin ser man tydligt att någon form av liminal gränzon uppstår under en semesterresa.

Särskilt under djupintervjuerna beskriver respondenterna själva hur de "kopplar bort" en del av de rutiner och normer som råder i vardagen. Semestern upplevs som något extraordinärt, där beteendet hemifrån kan omstruktureras. Detta uppfyller de kriterier som finns för att man ska inträda i den institutionaliserade leken som beskrivs av Andersson Cederholm. Skulle detta i så fall kunna förklara varför vissa turister släpper på ansvars känslan under den period då de är på en resa? I enkätundersökningen syns det tydligt på svaren till frågan om "de har tagit hänsyn till sin vattenförbrukning på Mallorca", att de inte har brytt sig. Beror detta bara på okunskap eller kan det bero på bristande ansvars känsla? Detta blir även bekräftat i djupintervjuerna där respondenterna anser att frihets känslan och avsaknaden av regler och normer är av stor betydelse. Det tyder på att de går ur den roll de har i hemlandet men inte är beredda att dela den världsbild, som råder på destinationen. Dessutom tycks livsmiljön, som beskrivs i bakgrunden om Mallorca, visa på ett överflöd av vatten och rikedom, vilket ytterligare tar bort de signaler som annars hade kunnat påminna turisten om vattenbristen. Skapar man en illusionsmiljö för att locka turisterna? Bakgrundsinformationen i denna studie tyder på det.

6.3.1 Liminaliteten kan ses som ett hinder för andra teorier

Om ett liminalt tillstånd inträffar under semestern hade det i så fall kunnat förklara varför andra metoder så som informationsspridning, regleringar med mera inte faller så väl ut som planerat? Ur ett liminalitetsperspektiv blir det ännu svårare att påverka turistens beteende och uppfattningar, speciellt när det gäller ansvars känslan.

7 Avslutning

7.1 Slutsats

Problematiken med vattentillgången i relation till den förbrukningstakt som råder på Mallorca är komplicerad och svår att hantera. Trots att det är uppenbart att situationen med vattentillgång kontra vattenkonsumtion är ohållbar, står det inte helt klart vad framtiden kommer att innebära. Det man idag tycks satsa på är att utveckla och bygga upp fler avsaltningsanläggningar. Istället för att anpassa förbrukningen efter rådande förhållande så försöker man anpassa tillgången genom en mänsklig fusion med naturen.

Läget idag, med en konstant turisttillströmning, gör inte situationen mer lätthanterlig. Majoriteten av turisterna förbrukar betydligt mer vatten än lokalbefolkningen, något som måste tas med i beräkningarna. Det tycks som om beslutsfattarna på Mallorca inte riktigt vågar påverka turisterna genom restriktioner eller förbud. Istället bygger man på Mallorca ut, och ökar antalet grönområden och stora hotellanläggningar. Rädslan för en minskad turisttillströmning tycks vara påtaglig. Med utgång i denna studie finns det även till viss del belägg för denna rädsla. Turisterna verkar inte ovilliga att ändra sitt beteende men samtidigt inser de att det finns ett flertal alternativ till Mallorca som turistdestination.

Det som framkommer i denna studie är framförallt vikten av att sprida information och kunskap. Gång efter annan under djupintervjuerna nämns att respondenterna inte varit medvetna om situationen, detta tas även upp i teorin och analysen men tål likaledes att nämnas här. Informationsspridningens betydelse stämmer väl in med Lindéns teorier som betonar vikten av att informera. Detta för att andra styrmedel som restriktioner och fysiska begränsningar ska få önskad effekt. Vidare krävs även information i "Triangle of change" modellen. Om inte turisterna vet vad beslutsfattarna samt företagen gör, och varför de agerar som det gör, tycks turisterna inte vara villiga att ta sin del av ansvaret. Beträffande liminaliteten så borde en höjd kunskapsnivå och en ökad upplysning, trots turistens liminala tillstånd, inbringa en del av de normer och värderingar som råder runt om på destinationen. Den institutionaliserade leken kan ges ytterligare några lösa regler, men det krävs att man

från beslutsfattarnas sida förstår detta, för att sedan kunna arbeta aktivt med att sprida information och på så sätt få turisterna att förstå situationen. Ett exempel på hur man har gjort just detta är införandet av det "gröna kortet", i teorin är det ett bra sätt att skaffa intäkter, som är direkt öronmärkta för miljön samtidigt som man får en chans att sprida information. Den stora nackdelen med "gröna kortet" är risken för att turisten inte förstår budskapet med kortet utan köper det enbart för den egna vinningen. I sådana fall har de goda intentionerna med att öka medvetenheten misslyckats.

Det liminala tillståndet, som tidigare beskrivits, förstärks av marknadsföring och den image resebolagen vill ge Mallorca. Turisten ges en illusionsmiljö av verkligheten där problem som vattenbrist aldrig nämns. Detta är något som kommer att försvaga alla insatser, som utförs för att påverka turistens beteende på Mallorca. För att på sikt hitta en hållbar utveckling för Mallorcas vattenkonsumtion krävs att alla parter, det vill säga beslutsfattare, företag, lokalbefolkning och turister tar sitt ansvar och arbetar mot samma mål.

7.2 Förslag

Nedan följer ett par förslag angående hur man successivt kan förändra turistmiljön på Mallorca. Genom att ändra turistens beteende kan man gå mot en hållbar situation där vattentillgången inte understiger vattenbehovet. Dessa förslag är utformade med stöd i teorierna och empirin som ligger till grund för denna studie.

7.2.1 Poolområden

Sötvattenspooler kan allteftersom bytas ut mot saltvattenspooler. Framförallt hotell med stora poolområden, samt flera olika pooler, skulle kunna byta vatten i någon eller några av poolerna. Detta förslag möter en viss motvillighet bland turisterna men en majoritet tycks ändå anse att detta är helt godtagbart. Risken, som författarna ser det, att Mallorcas attraktionskraft skulle försämrats är relativt liten. Ytterligare ett steg längre hade varit att ålägga hotellen förbud mot nya anläggningar, eller åtminstone sätta en "max volym" i kubikmeter pool gentemot antalet möjliga gäster.

7.2.2 Golfen

Som det framgår i bakgrunden är golfbanorna vattenkonsumeter av stora mått. Restriktioner angående dessa påverkar inte samtliga turister direkt och bör sannolikt i så fall inte påverka den stora massans uppfattning. Här hade man kunnat begränsa banornas utbredning och hindrat att fler banor tas i drift, dessutom hade man kunnat tvinga de banor som redan finns att anpassa sig till rådande förhållanden. Kanske finns det andra sorters gräs som kräver mindre bevattning? En särskild punktskatt på golfen kan vara ett alternativ om man ser till "Triangel of change" teorin, där alla parter måste ta sitt ansvar. Med stöd av Lindéns teorier så bör denna skatt föregås av en informationskampanj för att målgruppen ska förstå syftet med skatten.

7.2.3 Information hela vägen

Vad denna studie framförallt har konstaterat är hur omedvetna turisterna är gällande vattenbristen. Detta är något grundläggande för ett förändrat beteende vilket understryks i såväl teorin som empirin. Ett förslag hade varit att tilldela alla inblandade parter som tjänar pengar på turisterna ett ansvar som går ut på att upplysa turisterna. Ett exempel är flygbolagen, som hade kunnat visa en kort informationsfilm där man på ett direkt sätt uppmanar turisterna till att vara återhållsamma med vattnet. Liknande exempel kan vara att man på hotellen informerar om varför man har saltvattenspool, eller varför handdukar och lakan inte byts lika ofta som tidigare. Denna typ av informationsspridning är relativt billig, framförallt om man sätter det i relation till vad avsaltning och vattenimport kostar. Denna metod hade även visat att alla parter är delaktiga, och därigenom tar sitt ansvar. Enligt "Triangle of change" teorin finns möjligheten att detta incitament skulle verka som en katalysator för ett förändrat beteende.

7.2.4 Krav på aktivt deltagande för turisten

Något som framkom under djupintervjuerna var förslaget om en aktiv handling, för att påvisa att byte av handdukar eller lakan var nödvändigt. Genom att införa en modell där turisten genom någon form av signal, exempelvis en skylt på dörren, meddelar hotellet när utbyte bör ske, hade man kunnat spara många tvättar och på så vis också miljön. Nästa steg kunde vara att gästen själv fick gå ner till receptionen för att

hämta nya handdukar. Detta system kan möjligen, till en början, mötas av visst motstånd från turisten men i samband med information om varför man gör så här borde det fungera smärtfritt. I sin tur kan detta leda till att turistens delaktighet blir större även i andra moment under resan. Kan man förebygga ett liminalt tillstånd genom att införa denna typ av delaktighetsmoment?

7.3 Reflektioner och framtida forskning

Arbetet har baserats på en enkätundersökning och djupintervjuer angående svenskars resvanor och deras syn på semesterdestinationen Mallorca. Studien har till stor del inriktas på vad turisten anser vara viktigt för semestern och vad turisten kan tänka sig vara utan, med utgång i vattenbesparande åtgärder. Huvudsakligen har fokus riktats mot semesteröarnas semesterö Mallorca. Dels för att det är en ö som många har en uppfattning om, och dels för att man lider svårt av brist på vatten. Finns där en grund för att vidare studera detta ämne? Författarna till denna studie anser att det finns ett behov av ytterligare undersökningar av detta slaget. Som det ser ut idag, är situationen gällande vattentillgång och vattenbehov ohållbar i många regioner. Vid informationssökningen märktes ganska snart att det var svårt att hitta riktiga fakta, det vill säga fakta som var konkreta och jämförbara med andra destinationer. Förhoppningarna med denna studie har varit att belysa detta viktiga ämne och skapa ett intresse som förhoppningsvis kan leda till en hållbar situation gällande vattenförbrukningen, inte bara på Mallorca utan även globalt.

Det finns en uppsjö av infallsvinklar och perspektiv när det gäller att granska vattenförbrukningen. Studiens infallsvinkel på turisternas beteende visar bara situationen ur ett smalt perspektiv. På grund av komplexiteten med flera olika aktörer så hade det varit intressant att göra en liknande studie på alla de olika aktörerna, exempelvis hotellen, resebolagen, golfbanorna med mera. Ämnet är dessutom brett och går att beakta från olika forskningsansatser. Denna studie är utförd ur ett service management perspektiv men kunde likväl setts ur en ekonomisk aspekt eller rent miljömässig. Är det vattenkonsumtionen ekonomiskthållbar eller är det hållbart ur ett miljöperspektiv?

Slutligen hoppas vi, författarna, att denna studie bidrar till att även våra barn och barnbarn i framtiden kan få möjligheten att bada i poolen när de besöker det vattenmässigt hållbara turistparadiset Mallorca.

8 Källförteckning

8.1 Publicerade källor:

Andersson Cederholm, E. (1999). *Det extraordinära lockelse – Luffarturistens bilder och upplevelser*. Arkiv förlag, Lund

Bruner, EM. (1991). Transformation of self in Tourism, *Annals of Tourism Research*. Pergamon Press plc and J.Jafari.

Carlsson, C., Cömert, L., Tornell, J. & Wijesinghe G. (2004). *Hur avsaltas havsvatten?*, Miljöteknik TEA12, Högskolan i Skövde, Skövde.

Gyimóthy, S. & Mykletun RJ. (2002). Äventyr i den arktiska vildmarken. I: *Upplevelsens materialitet*. O'Dell, T. (red). Studentlitteratur, Lund.

Gössling, S. (2005). 'Tourism and water'. In Gössling, S. and Hall, C.M. (eds) 2005. *Tourism and Global environmental change. Ecological, social, economic and political interrelationships*. Routledge, London. s 180-194.

Gössling, S. (2003). *Tourism and Development in Tropical Islands, Political Ecology Perspectives*. Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham.

Hammer, E., Oliver, T. & Schauhoff, F. (1999). *Mallorca Kultur och livsglädje*. Könnemann Verlagsgesellschaft, Köln.

Kent, M., Newnham, R. & Essex, S., (2002). 'Tourism and sustainable water supply in Mallorca: a geographical analysis', *Applied Geography* 22: 351-374.

Kvale, S. (1997). *Intervjusituationen - Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur, Lund.

Lindén, AL. (2001). *Allmänhetens Miljöpåverkan, energi, mat, resor och socialt liv*. Carlsson, Stockholm.

Mastny, L. (2002). *Tillståndet i världen 2002*. Worldwatch Institute Norden och Naturvårdsverket

Pearce, DG. (1998). *Tourist districts in Paris, structure and functions*. Longman, London.

Phillimore, J. & Goodson, L. (2004). *Qualitative research I tourism – ontologies, epistemologies and methodologies*. Routledge, London.

Thompsson, H. (2002). *Reflexiva intervjuer*. Studentlitteratur, Lund.

Turistbroschyrer hämtade på turistbyrå i Palma (06-04-25)

Usunier, JC. (2000). *Marketing Across Cultures*. 3rd edition. Harlow, Pearson Educatio Limited.

8.2 Muntliga källor:

Hall, Michael, Tourism & mobility, föreläsning vid institutionen för Servicemanagement på Campus Helsingborg 2004-04-01

Eldh, Christer, ANT, föreläsning vid institutionen för Servicemanagemnet på Campus Helsingborg 2005-11-10

Gössling, Stefan, Kvantitativmetod, föreläsning vid institutionen för Servicemanagemnet på Campus Helsingborg 2006-03-30

Intervju respondenter

Anders 2006-04-22

Anna 2006-04-24
Emma 2006-04-22
Maria 2006-04-24
Peter 2006-04-24

Enkätundersökning 2006-04-11 – 2006-04-21

8.3 Elektroniska källor:

<http://www.google.com> (06-05-04)

<http://www.infomallorca.org> (06-05-10)

<http://www.infomallorca.org/turismo/informacion/guia.en.html?clte=2956&cPag=1&>
(06-04-28)

http://www.lfv.se/upload/Information_till/Faktasökare/Statistik/pdf/Publ%20avr%20utr%20pax%202005.pdf (06-04-26)

<http://www.sd-commission.org.uk/publications.php?id=367> (06-05-14)

<http://www.skane.se/templates/Page.aspx?id=68956> (06-06-05)

<http://www.tv4.se/tavlaovinn/postkodmiljonaren> (06-05-14)

http://www.vattenportalen.se/fov_meny_glo_tabell.htm#N10017 (06-05-03)

http://www.vattenportalen.se/fov_problem_torka.htm#större (06-05-11)

9 Bilagor

9.1 Bilaga 1 Världens vatten

VÄRLDENS VATTEN¹⁰⁹

	Volym km ³	% av allt vatten
Saltvatten		
Hav	1338 000 000	96,5
Salt eller bräckt grundvatten	12 870 000	0,9
Saltsjöar	85 000	-
Saltvatten – TOTALT	1350 000 000	97,5
Sötvatten		
Glaciärer, permanent snötäcke	24 064 000	1,6
Is på mark, permafrost	300 000	-
Vattenånga i atmosfären	13 000	-
Biologiskt vatten i växter	1 000	-
Icke tillgängligt sötvatten – TOTALT	24 378 000	1,7
Grundvatten	10 530 000	-
Sjöar	91 000	-
Markvatten	16 500	-
Sumpmarker, våtmarker	11 500	-
Floder	2 100	-
Tillgängligt sötvatten – TOTALT	10 651 100	0,8
Allt vatten i världen	1385 984 100	100
Allt saltvatten i världen	1350 955 000	97,5
Allt sötvatten i världen	35 029 100	2,5

¹⁰⁹ http://www.vattenportalen.se/fov_meny_glo_tabell.htm#N10017

9.2 Bilaga 2 Enkätundersökning

Enkätundersökning angående vattentillgång på olika turistdestinationer

I enkäten nämns begreppet färskvatten, med vilket vi menar sötvatten som går att använda till hygien, tvätt, pooler, bevattning m.m.

Inledningsvis kommer några allmänna frågor angående Era resvanor och beteenden under resan.

1. Har Ni rest utanför Sverige de senaste 12 månaderna?

- Ja Nej Vet ej

2. Planerar Ni att resa utanför Sverige inom de närmaste 12 månaderna?

- Ja Nej Vet ej

3. Hur ofta reser Ni utanför Norden?

- Färre än 1 ggr/år 4-6ggr/år 11ggr/år eller fler
 1-3 ggr/år 7-10ggr/år Vet ej

4. Vilken typ av resor åker Ni oftast på?

- Affärsresor Besöka Familj/Vänner
 Nöjesresor Vet ej

5. Vilka regioner har Ni besökt de senaste 5 åren?

- Medelhavsområdet Afrika Annan _____
 Övriga Europa Oceanien Vet ej
 Nordamerika Asien
 Sydamerika Mellanöstern

6. Hur lång tid brukar Era resor vara? (flera svarsalternativ möjliga)

- 0-4dagar 16dagar eller mer
 5-15dagar Vet ej

7. Spelar lokalbefolkningens levnadsstandard någon roll för Ditt val av semesterort?

1(inte alls) 5 (väldigt mycket)

1 2 3 4 5 Vet ej

8. Hur mycket påverkar lokalbefolkningens levnadsstandard Ditt beteende under resan?

1(inte alls) 5 (väldigt mycket)

1 2 3 4 5 Vet ej

9. Anser Ni att Ni tar hänsyn till lokalbefolkningens situation på semesterorten?

1(inte alls) 5 (väldigt mycket)

1 2 3 4 5 Vet ej

Bristen på färskvatten blir allt större på många platser runt om i världen, och ett flertal turistorter lider av ständig vattenbrist. Trots detta ökar ständigt turismtillströmningen.

10. Vilken/Vilka av följande turistdestinationer tror Ni lider av brist på färskvatten?

☐ Mallorca	☐ Grekiska öarna	☐ Kenya
☐ Island	☐ Thailand	☐ Nya Zeeland

11. Funderar Ni själv över Er vattenförbrukning?

☐ Ja, både på semestern och hemma	☐ Inte alls
☐ Bara hemma	☐ Vet ej
☐ Bara under semestern	

12. Har Ni på något sätt blivit uppmanad under en utlandsvistelse att vara återhållsam med vattenförbrukningen på något av följande sätt?

☐ Skriftliga förhållningsregler på hotellet	☐ Annat sätt _____
☐ Uppmaning från researrangören	☐ Nej
☐ Uppmaning från hotellpersonalen	☐ Vet ej
☐ Uppmaning från lokalbefolkning	

13. I så fall till vilken grad anser Ni er ha tagit hänsyn till uppmaningen?

1(inte alls) 5 (väldigt mycket)

1 2 3 4 5 Vet ej

14. Tänker Ni mer på vattenförbrukningen när Ni besöker ett fattigt land än om Ni besöker ett mera välmående land?

1(inte alls) 5 (väldigt mycket)

1 2 3 4 5 Vet ej

15. Ändrar Ni ert beteende gällande vattenförbrukningen beroende på resmålens standard?

1(inte alls) 5 (väldigt mycket)

1 2 3 4 5 Vet ej

16. Vilket av följande alternativ tror Ni påverkar vattenförbrukning mest på hotell runt om i världen?

☐ Poolskötsel	☐ Hygien (dusch/WC)	☐ Matlagning
☐ Tvätterier	☐ Bevattning	☐ Annat _____

17. Hur tror Ni att turismtillströmning främjar resmåls vattenförsörjning?

1(negativt) 5 (Positivt)

1 2 3 4 5 Vet ej

18. Skulle Ni kunna tänka Er att det ställs olika krav på Er gällande vattenförbrukning, beroende på resmål?

1(nej inte alls) 5 (Ja absolut)

1 2 3 4 5 Vet ej

Då vår undersökning främst inriktar sig på turistön Mallorca följer det nu ett par frågor specifikt om Mallorca

19. Har Ni någonsin besökt turistön Mallorca?

- Ja Nej Vet ej

20. Skulle Ni kunna tänka er att besöka Mallorca inom en 5 års period?

- Ja Nej Vet ej

21. Vilket/vilka av följande påståenden anser Ni passar in på Mallorca?

- Mallorca är en grön ö
 Mallorca importerar färskvatten
 Mallorca är självförsörjande vad det gäller färskvatten
 Hotellen arbetar aktivt för att minska sin vattenförbrukning
 I dagsläget gynnas lokalbefolkningens vattentillgång av turismen

Om Ni ej besökt Mallorca hoppa då till fråga 24.

22. När Ni besökte Mallorca funderade Ni då över er vattenförbrukning?

1 (inte alls) 5 (väldigt mycket)

1 2 3 4 5 Vet ej

23. När Ni besökte Mallorca uppmärksammade Ni då några restriktioner eller uppmaningar att vara återhållsamma med vattnet?

1 (inte alls) 5 (väldigt mycket)

1 2 3 4 5 Vet ej

24. Hur viktiga är följande alternativ för Er om Ni skulle besöka Mallorca idag?

1 (Inte viktigt alls) 5 (Mycket viktigt)

Poolområde	1 2 3 4 5	Vet ej
Gröna trädgårdar/omgivningar	1 2 3 4 5	Vet ej
Inga begränsningar gälland dusch	1 2 3 4 5	Vet ej
Tillgång till golfbana	1 2 3 4 5	Vet ej
Nya handdukar/lakan varje dag	1 2 3 4 5	Vet ej

25. Skulle Ni kunna tänka Er att acceptera något/några av dessa vattenbesparande alternativ om Ni skulle besöka Mallorca idag?

- Använda handdukar fler än en gång Saltvattenspool
 Byte av lakan färre gånger Dra ner på duschandet
 Mindre gröna trädgårdar på området Saltvattensduschar

26. Hur skulle Ni ställa Er till lagstadgar som begränsar hotellens möjligheter till poolområden, bevattning och övrig vattenförbrukning, detta för att kunna kontrollera vattenförbrukningen och sätta större press på hotellägarna?

1 (negativt) 5 (Positivt)

1 2 3 4 5 Vet ej

27. Kön

- Man Kvinna

28. Ålder _____

29. Yrke _____

30. Månadsinkomst (brutto) _____

31. Barn i ålderskategorin 0-15

- Ja
- Nej

9.3 Bilaga 3 Intervjuguide

Intervjuguide

Inledning

- C-uppsats & Anonymitet
- Bakgrund till studien
- Info om personen? (ålder, yrke, familj osv.)
- Relation till Mallorca?

Allmänt om semesterbegreppet och vattenbrist

- Semester vad är det?
- Vattenbrist/bara i Afrika?
- Enkäten (utveckla vissa frågor(7-18 & 20-26)

Alternativ till mer vattenbesparande aktiviteter

- Bildvisning (möjliga alternativ?)
- Kan man ändra på erat beteende (vem lyssnar man på?)
- Prisnivån, andra resmål, golf?
- Övrigt

Avslutning

9.4 Bilaga 4 Bilder

